

Prvo
berilo in slovnica

za

slovenske ljudske šole.

Sestavila

A. Razinger in **A. Žumer,**

ljudska učitelja.

Cena vezanej knjigi 24 kr.

V Ljubljani.

Natisnil in založil Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1882.

Predgovor.

Najin abecednik namenjen je samo za **prvo** šolsko leto. Šole, katere so vpeljale abecednik, nimajo za **drugo** šolsko leto berila in slovnice, ker c. kr. zaloga šolskih knjig več ne izdaje „**prvega berila in slovnice**“, a „**drugo berilo in slovnica**“ je pisano za **tretje** šolsko leto.

Te okoliščine so naju napotile, da sva spisala za drugo šolsko leto „**prvo berilo in slovnico**“.

Berilo je prav tako urejeno, kakor nazorni nauk v **abecedniku za slovenske ljudske šole** in obsega 17 oddelkov po abecedniku in 18. oddelek „**Domovina**“. Nazorne vaje so tako razširjene, da se opirajo na nazorne vaje abecednikove. Učitelj ima torej pri vsakej nazornej vaji otroke opozoriti na tvarino, katera je obravnavana v abecedniku.

Slovnica obseza ob kratkem vso tvarino po **učnem redu** za **drugo** šolsko leto. Pri nalogah sva se posebno ozirala na šole, v katerih se poučuje po oddelkih. Uredjene so torej tudi za posredni pouk. Izdelovati se morejo samo ustno, ali ustno in pismeno. Večinoma se naslanjajo na berila. Mnogo nalog učitelj tudi po svojej potrebi more izpustiti ali druge pridejati.

Spisateljja.

Na vsak pri založniku kupljeni deseti iztis priloži se vodstvu šole ena knjiga za uboge učence.

Založnik.

I.

1. Šola.

Mladi smo. Mlad človek še malo vé. Treba je, da se izučí. Mnogo lepega in koristnega se učimo od ljubih starišev; največ dobrega se pa učimo v šoli.

Gospod učitelj nas uče brati, pisati, računati, risati, peti, telovaditi. Dekleta se še uče plesti, šivati in druga ročna dela. Učimo se, kako se nam je vesti v šoli, cerkvi, doma in zunaj. Mnogo nam gospod učitelj pripovedujejo, da je priroda lepa, da so živali in rastline koristne. Opominjajo nas, da naj se radi imamo in drug družemu pomagamo, posebno pa, da naj ljubimo dobrotljive stariše. Uče nas, naj smo dobrotnikom hvaležni in naj stare ljudi spoštujemo. Duhovnik nas uče spoznavati Boga in nas pripravljajo za vredno sprejemanje svetih zakramentov.

Da se moremo uspešno učiti, ne zamujamo šole in jo redno obiskujemo. Pri uku smo po

slušni in storimo le to, kar nam gospod učitelj velé. Šolske priprave imamo vedno čedne in v redu. Zamazane knjige in pisanke nikomur ne dopadajo. — Po končanem uku hodimo mirno domóv. Po poti se lepo vedemo.

Otroci bogatih in revnih starišev — vsi so enaki, vsi morejo se veliko dobrega naučiti. Pridne, uljudne in hvaležne otroke ima Bog in vsak človek rad. Lenih, neuljudnih in nehvaléžnih otrók nikdo ne mara.

Kdor se v mladosti izučí,
Ta se za starost oskrbí.

2. Šolske postave.

- 1.) Hodi v šolo rédno, mirno in o pravem času!
- 2.) Bodi čedno in spodobno oblečen!
- 3.) Nosi seboj samo potrebne reči in priprave!
- 4.) Vse svoje prednike in učitelje uljudno pozdravljaj, spoštuj jih in bodi jim pokoren!
- 5.) V šoli hodi tiho in mirno na odkazani prostor in ne poškoduj ničesar!
- 6.) Pri uku glej na učitelja in na delo; bodi pazen! govóri samo, kadar si vprašan in vselej lepoglasno in pravilno!
- 7.) Govóri resnico, bodi pošten, miroljuben in postrežen!
- 8.) Hodi mirno iz šole in nikjer ne razgrajaj!

9.) Svoje naloge izdeluj pridno in o pravem času!

10.) Čislaj božja dela v narodi in ne trpinči nobene živali!

3. Pridna Rozika.

Pridno Roziko so hoteli mati doma imeti, da bi jim kaj pomagala. Rozika pa je žalostna. Jokaje materi pravi: «Drugi otroci se bodo učili, jaz pa bom zaostala. Drugi bodo veliko znali, jaz pa ne.» Potem prime mater za roko in pravi: «Ljuba moja mati! lepo vas prosim, pustite me, naj grem v šolo. Saj bom iz šole hitro prišla domov in bom tem pridnejša.»

Mati ji prijazno rekó: «Le pojdi, ljuba moja! ker se tako rada učiš; zato mi boš potlej tem bolj pomagala. Vidim, da se v šoli več naučiš, kakor mi doma pomagaš.» — Tako pridni otroci prosijo in radi hodijo v šolo, doma pa lepo ubogajo.

4. Pred šolo.

1.

Tebi kliče, večni Oče,
Zbranih otročičev krog,
Blagoslovi, prosi vroče,
Ga pri uku mili Bog.

2.

Srca naša Ti pripravi,
Um razjasni in spomn,
Rastli bi v modrosti pravi
Kakor Jezus, božji sin.

5. Po šoli.

1.

Večno slavo Ti pojemo,
Z nami naj Te vse častí;
Hvalo Tebi vsi dajemo
Za vse, kar smo slišali.

2.

Lepe uke v srcih hrani,
Nam po njih živeti daj,
Vedno Ti nam stoj na strani
In nas pelji v sveti raj.

II.

6. Človek.

Najimenitnejša stvar božja na svetu je človek. Ustvaril ga je Bog po svojej podobi in ga postavil gospodarja vsem stvarem. Dal mu je **dušo** in **telo**.

Duša je nevidljiva in neumrjoča. Z dušo mislimo in razločujemo pravo od nepravega, imamo um, pamet in prosto voljo.

Telo je vidljivo in umrjoče. Deli telesa so: glava, trup in udje. Život pokriva koža. Da snažen in zdrav život ohranimo, umivamo si vsak dan glavo in roke; po letu pa se večkrat kopljemo. Pod kožo je **mesó**, ki veže ude telesa in jim daje moč. Meso je prirasteno **kostém**. Kaj vidimo na glavi? Naštejte dele trupa! V trupu je **srcé**, **pluča**, **želodec** in **drob**. Srce pretaka **kri** po vsem telesu. Kri teče po žilah in redi telo. Kadar človek umrje, zastane mu kri in srcé več ne bije. Pluča čistijo kri. S pluči dihamo. Da si pluč ne poškodujemo, varujemo se prehlajenja in ne pijemo mrzle vode, ako nam je vroče. Želodec in

drob prebavljajo živež. Prevročih jedil ne jemo, da si želodca ne pokvarimo.

Roke so nam ustvarjene za delo. Imam dve roki, **desnico** in **levico**. Roke se držé trupa v **ramah**. Kateri so deli roke? Roko gibljemo v **rami**, **komolci** in **zapestji**. Pokažite **dlan**, **pest!** Kako se imenujejo **prsti**? Prsti imajo na konci **nohte**. Nespodobno je z rokami glavo podpirati. Roke imamo vedno snažne in nohte obrezane.

Noge nosijo živót. Kateri so deli noge? Kje se giblje noga? Noge posebno po zimi varujemo mraza in mokrote.

Kadar telovadimo, krepimo si roke, noge in ves živót.

Vid.

Nebo je modro. Solnce je rumeno. Trava je zelena. Sneg je bel. Kri je rudeča. Oglje je črno. Oblak je siv. Lisica je rujava. — Gora je visoka; hrib je nizek. Polje je široko; dolina je ozka. Morje je veliko; jezero je majhno. Njiva je dolga; vrt je kratek. Kocka je oglata; krogla je okrogla.

Z očmi vidimo, kakšne so reči; imamo **vid**. Vidimo tudi preljube stariše, brate in sestre, do-

brotnike in prijatelje. Kaj vidimo v šoli, doma, na polji, v gozdu in na nebu?

Okó je ljubi dar božji. Postavljeno je med trde kostí, da se ne oškoduje. **Trepalnice** zapirajo oči. **Vejice** jih varujejo prahú. **Obrvi** odvrčajo pôt, ki po čelu teče. Ako mi kaj v okó pade, pritečejo solze in je izmijejo.

Okó hočemo vedno varovati. O mraku in na solnci ne beremo; tudi ne zremo v solnce in luč. Vsak dan si okó in ves obraz umivamo.

Sluh.

Mati govore. Deklica poje. Dete se joka. Deček se smeje. — Pes laje. Mačka mijavka. Kaj delajo konj, krava in druge domače živali? Kaj delajo ptice? — Zvon klenka. Ura bije. Puška poka. Grom bobní. Potok šumlja.

Z ušesi slišimo — imamo **sluh**. Tudi **uhó** je dobro obvarovano, da se ne oškoduje. Zunanje uhó imenujemo **uhelj**. Skozi uhelj gre glas v **notranje uhó**. Ušesa si snažimo in jih varujemo prehudega poka, da si ohranimo dober sluh. Kdor ne sliši, je gluh. **Glušec** tudi ne more govoriti — **nem** je.

Vonj (voh).

Roža diši. Katere cvetice lepó dišé? Hren je hud. Tudi česenj v nos udari. Z nosom vohamo; imamo **vonj** (voh).

Nos je sredi obraza. Ima dve **nosnici**, med njima pa **hripelj**. Skozi nosnice tudi dihamo. Če se prehladimo, zamaši se nam nos, imamo náhod. Če smo nahódni, radi kihamo. Nos ne sme nesnažen biti. S čim si ga čistimo? Nespodobno je, prst v nos vtikati.

Okus.

Pelin je grenák. Hruška je sladka. Zelje je kislo. Sol je slana. Pečenka je okusna.

Z jezikom okušamo jedí. Imamo **okus**. **Jezik** je v ustih. **Usta** zapiramo z **ustni** (ustnicami). Ako ustni odpremo, pokažejo se **zobjé**. Zobjé tičé v zgornjej in spodnjej **čeljusti**. Zobjé raskosajo jedila, da jih moremo použiti. Umivamo si jih, da jih zdrave ohranimo. Trdih rečí, kakor lešnikov in orehov, ne grizemo. Nad jezikom je **nebó**. Za jezikom je **goltanec**. Po njem pride hrana v želodec. Z jezikom pa tudi govorimo.

Tip (čut).

Nož je oster. Šivanka je šilasta. Miza je gladka. Skorja je hrapava. Moka je suha. Dežnik je moker. Krajcar je majhen. Četrťák je velik. Nit je tenka. Vrv je debela. Volna je mehka. Kamen je trd.

To spoznamo z **tipom**. Tipljemo najbolje s prsti.

Če se z bodem ali urežem, boli me. Ogenj je vroč; peče me. Voda je mrzla; hladí me. Peč je gorka; greje me. Po letu mi je vroče, po zimi me zebe. To čutimo po vsem telesu. Po vsem telesu imamo **čut**; nohti in lasjé ne čutijo.

Z očmi **vidimo**. Z ušesi **slišimo**. Z nosom **vonjamo**. Z jezikom **okušamo**. S prsti **tipamo** in po vsem telesu **čutimo**. Zdrav človek ima petero čutov: **vid, sluh, vonj, okus** in **tip** (čut).

7. Telovadska.

1.

*Hajd na noge, le v korák!
Čvrsto stopa korenják.
V vrsti redni vojna gré,
In razlega petje se:
Hurá!*

2.

*Boben poje: tròm, tròm, tròm!
Kliče svoje: tròm, ti, ròm!
Brzo dalje čez poljé,
Gozd, ravnine in goré!
Hurá!*

3.

*Pojmo srčno vsi na glas:**Naš je mladi, zlati čas!**In veselo in gorkó**Srce bije nam zvestó!**Hurá!*

A. Pernè.

8. Odmev.

Nekega dné skače Blažek po zelenej loki in zavpije: «Ho, hòp!» Iz bližnjega gozda oglasi se mu ravno tako: «Ho, hòp!» Blažek se temu čudi in zakliče: «He, hèj!» — «He, hèj» mu zadoni iz gozda nazaj. Blažek zavpije: «Zakaj me oponašaš?» — «Zakaj me oponašaš» odmeva iz gozda. Blažek če dalje bolj kriči in se huduje. Vsaka beseda pa se mu iz gozda povrača. Misli, da se drug deček ž njim šali. Maščeval bi se rad. Po vsem gozdu ga išče, pa ne najde nikoga.

Domá toži svojej materi, da ga je hudobni deček v gozdu zeló žalil z grdimi besedami. Mati pa pravijo: «Blažek, zdaj si sam sebe tožil. Nič druzega nisi slišal, nego odmev svojih lastnih besedij. Ako bi bil prijazne besede v gozd klical, prijazne besede bi bil tudi iz gozda slišal.

Da bodo drugi ljudje s tebój prijazni, bodi tudi ti ž njimi prijazen.

9. Želod in buča.

Kmetič leži pod hrastom in premišljuje bučevino, ki poleg njega raste. Kar začne z glavo odkimovati,

rekoč: «Tega ne umém, da óna majhna bučevina tolik in tako težák sad rodi, močán in velik hrast pa tako malovreden sadek. Ko bi bil jaz svet ustvaril, bil bi to gotovo drugače naredil. Hrast bi rodil velike in težke buče, bučevina pa drobne želodke. Res bi ga bilo veselje videti!»

Komaj to izreče, potegne veter in odtrga želod s hrasta. Pade mu ravno na nos. Tako ga udari, da se mu kri pocedi. «O joj!» zavpije ves oplašen, «zdaj sem pa gorko dobil za svojo modrost. Ako bi bila to buča, bila bi mi glavo razbila.»

Kar Bog naredi,
Vse prav stori.

III.

10. Jed in pijača.

1.

Da je moči človeku živeti, potrebuje živeža, to je: **jedí** in **pijače**. Jed in pijača mora vedno zdrava in tečna biti, da ga krepí.

Največ živeža dobivamo s polja. Na polji raste žito, kakor: **pšenica**, **rěž**, **ječmen**, **ajda**, **proso**, **koruza**. Málnar zmelje žito v **moko**. Kakšna je pšenična, režena, ajdova in turšična moka? Iz moke pečejo mati **kruh** in kuhajo

žgance, sok in druge močnate jedí. Iz ječmena naredi málinar, v stopah ječmenček (ričet), iz prosa pa kašo. Na polji raste tudi krompír, repa in korenje. Iz tujih dežel dobivamo riž.

Na vrtu, ki ga imamo pri hiši, raste sočivje in druga zelenjád. Leča, grah in fižol so tečna jed. K mesu jemo solato, špinačo, zelje, vihrovt, kolerabe in peso. V juho se devlje peteršilj in drobnják. Tudi čebula, česenj, hren in redkev zrastejo na vrtu. Katera vrtna drevesa nam dajejo sadje?

Najtečnejša jed je mesó. Katere domače živali nam koristijo z mesom? Imamo torej goveje, drobnično, prašičje mesó in kuretino. Kaj je divjačina? Mesó jemo kuhano, pečeno ali prekajeno. Krava, koza in ovca nam dajejo mleko. Mleko je sladko ali kislo. Na mleku se nabere smétana. Iz smétane se mede maslo. Planinar dela iz mleka sir. O postu ne jemo mesá, a jemo ribe, rake in žabe. Prav tečna jed so jajca. O velikej noči nam obročijo mati píruhe.

Juhi in drugim jedilom pridevajo se začimbe, kakor: sol, sladkór, poper, cimet, muškátov oreh i. dr.

2.

Voda je najpotrebnejša in najbolj zdrava pijača. Po solnčnatih goricah raste vinska trta. Iz grozdja se ožéma mošt. Sèčiščen mošt je rumeno ali rudeče **vino**. Pivár dela iz ječmena in hmelja **pivo** (ol).

Vino in pivo ugaja odrastlim ljudem, toda mora se zmérno piti. **Žganje** je škodljiva pijača. Pijače se hranijo v sodih.

Kakšne mere imamo za pijače, za žito in moko?

Iz tujih krajev dobivamo **kavo** in **čaj**.

11. Pobožni sinek.

Oče so svoje otroke vselej lepo učili. Skrbeli so, da bi bila vsa hiša dobra in poštena. Pred jedjó in po jedi so vselej sami molitev vodili. Ko se je Tonček uže naučil moliti, prosil je enkrat sam očeta, da bi njemu pustili voditi molitev pred jedjó in po jedi. «Veseli me,» djali so oče, «da si se uže naučil moliti. Le rad moli in bodi vedno dober, da te bo ljubi Bog rad imel. Veselila ga bo tvoja molitev.»

Nekega dné pridejo strijc iz daljnega kraja in ž njimi kosijo. Pred obedom Tonček lepo vzdigne ročici proti nebesom in prav pobožno moli. Ko strijček to vi-

dijo, zeló so ganjeni in mu prijazno rekó: «Nu, Tonček, to je prav, tako je lepo! Veseli me, da tako mlad uže znaš tako lepo moliti. Taki otroci so vsem všeč. Pobožne otroke ima ljubi Bog rad in jih kliče k sebi. Moj Tonček! bodi vedno tak; vsi te bomo radi imeli, in Bog ti bo dal srečo!»

Tonček je ostal vedno pobožen deček, bil je dober mladenič in vse svoje žive dni pošten človek pred Bogom in ljudmi.

**Rad ubogaj, lepo môli,
Žal ne bode ti nikoli!**

12. Pred jedjó.

O Bog! to vse nam daješ ti,
Kar vsaki dan nas preživí;
Dodeli, da nam to jedilo
Po tvoji volji bo teknilo!

13. Po jedi.

O Bog! s pijačo in jedjó
Nahranil si nas milostno!
Za vse, kar roka tvoja dala,
Naj bo prisrčna zdaj ti hvala.

14. Mrzli studenec.

Nekega poletnega dné je šel Martinek na polje. Vroče je bilo. Lice mu gori. Silno ga začne žejati. V lepej senci pod hrastom najde hladen studenček. Voda je bila čista ko ribje okó in mrzla ko led.

Naglo se je Martinek napije; ali slabo mu začne bivati, toliko, da ne omedlí.

Slab prileze domóv in zbolí prav nevarno. «Joj, kdo bi mislil, da je v tem studenci tako hud strup!» zdihuje bolen na postelji. Oče pa pravijo: «Čisti studenec ni kar nič kriv tvoje bolezni, ampak tvoja nepredvidnost, ker si se ves pregrét naglo mrzle vode napil.»

IV.

15. Obleka.

Zimskega dné priletí vrabec na šolsko okno. Tužno zré v sobo. Vsi otroci se ozró na okno. Učitelj rekó: „Vidite vrabca, kako rad bi prišel na gorko! Vi se lahko pogrejete v gorkejši izbi. Na prostem varuje vas gorka obleka mraza. Ptički imajo pérje, druge živali dlako, a vendar o hudej zimi nimajo gorke izbe; veliko trpé in tudi od mraza poginejo, akoravno jim jeseni zraste gorkejšo pérje in dlaka.

Tudi ljudje so po zimi drugače opravljeni, kakor po letu. Kakšna je **zimská**, kakšna **poletná obleka**?“

Francek: „Po zimi hodimo v gorkejši, volnatéj, po letu v lahkejši, platnenejši obleki.“

Učitelj: „Iz česa je gorka, zimska obleka, Jurij?“

Jurij: „**Nogovice in rokovice** so iz volne, ki jo dobivamo od ovce.“

Učitelj: „Da! Ovco ostrižemo. Iz volne napredejo predice niti. Iz niti se pletó nogovice. Suknár dela iz volne suknò. Katera obleka se dela iz suknà?“

Lovro: „Iz suknà dela krojáč: **suknje, telovnike, hlače in plašče**. Tudi ženska oblačila so iz suknà.“

Učitelj: „Iz česa se pa dela platnena obleka, Milica?“

Milica: „Platnena obleka se dela iz platna.“

Učitelj: „Kje pa mati platno dobé?“

Milica: „Platno jim naredí tkalec. Oče sejejo pomladi lan. Lan populimo, glavice mu osmučemo in ga po travniku razgrnemo. Ko je vležán, vzdignemo ga. Terice ga v sušilnicah posušé in s trlico oteró. Predivo mati in dekle spredejo o zimskih večerih na kolovratu v prejo. Mati je na solnci belijo.“

Učitelj: „Prav si povedala! Katera obleka se pa dela iz platna, Jerica?“

Jerica: „Iz belega platna dela šivilja: srajce, spodnje hlače, predpasnike, rjuhe, prte in blazine. Iz barvanega platna pa se dela vrhna obleka.“

Učitelj: „Pregovor pravi: ‚Bolj ko bo pridna po zimi predica, delj bo rožljala pod palcem petica.‘ Platno je kaj cenjen domač pridelek. Pa tudi iz drugih snoví se dela obleka. **Robci**, ki jih imate dekleta po letu na glavi, so iz **bombáža**. Bombáž je tuj pridelek. Gospé nosijo drago, **svilnato obleko**. Kdo dela **klobuke** in **obuvalo**, Matijček?“

Matijček: „Klobuke dela klobučár iz klobučine. Škornje in črevlje izdeluje črevljár iz usnja. Strojár iz volovskih, telečjih in svinjskih kož ustroji usnje.“

Učitelj: „Kdo izdeluje irhovino in krzno?“

Matijček: „To pripravlja krznár iz kozjih in ovčjih kóž.“

Učitelj: „Vsaka obleka je lepa, da le ni raztrgana in nesnažna. Najmanjša luknjica se mora hitro zakrpati. Varujte obleko! Ne hodite nepotrebno po blatu in prahu; ne plezajte po plotih in drevji!“

16. Ovca in bučela.

Bučela: «Imaš li večjega dobrotnika od mene?»

Človek: «Da, imam ga!»

Bučela: «Koga pa?»

Človek: «Ovco; kajti njena volna mi je potrebna, tvoj med pa le prijeten. Vrhu tega mi daje ovca rado-voljno svojo volno; če mi pa ti daješ svoj med, vedno se mi je bati tvojega žela.»

17. Lepa suknja.

Júrijče je vedno lenobo pasel. Učil se ni nič, in tudi znal ni nič. Oblekel je lepo suknjico, pa ošabno po vasi letal in se skazoval. Še v šoli se je ponašal s svojo lepo suknjo. Otroci so ga obstopili in radovedno gledali; Júrijče pa se je zaničljivo na nje oziral. Učitelj ga pokličejo: «Júrijče, na noge! povej, kar znaš!» Júrijče pa se ni učil nič, in tudi ni vedel nič; kar koli je zinil, vse je bilo neumno. Sram ga je začelo biti, in spoznal je Júrijče, da sama lepa suknja nič ne pomaga, če Júrijče nič ne vé, če Júrijče nič ne zna.

Samo lepo oblačilo
Te ne bo častilo;
Pridnost, modra glava,
To je prava slava.

18. Stanovanje.

Hiša je naše stanovanje. Varuje nas dežja, hudega vremena, snega in mraza. Bogati ljudje imajo velike in lepo zidane hiše; kmečke hiše so manjše in nekatere tudi lesene. Kateri so deli hiše?

Kadar smo doma, bivamo največ v **izbi**. V izbi jemo, delamo in po noči spimo. Kateri so deli izbe? V izbi ima vsaka oprava svoj prostor. V **kuhinji** kuhajo mati na ognjišči zjutrek, obéd (kosilo) in večerjo. Katera je kuhinjska oprava?

Klet je navadno v zemlji, da po zimi gorka in po letu hladna ostane. V klet spravljajo mati živež, kakor: krompir, repo, korenje, zelje in sadje. Na policah so jabolka in drugo sadje. Gostilničar ima v kleti pijače.

Nad pohištvom je prostorno **podstrešje**. Gori so žitnice in skrinje. Hiša je pokrita sè **streho**. Streha je iz slame, desk, opeke ali škrlov.

Dimnik, ki molí iz strehe, vodi dim iz kuhinje kvišku. Na velikih hišah vidimo **strelovòd**.

19. Tašica.

Tašica prileti zimskega dne na okno kmečke hiše, kakor da bi rada na gorko prišla. Kmetič jej odpre okno. Tu pobira drobtinice, ki z mize padajo. Otroci imajo ptička prav radi.

Zima mine. Kmetič odpre okno in mali gost odleti v bližnji gozd. Tam si naredi gnezdo in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Ž njo pa se vrne tudi tašica h kmetiču in glej! — sè sáboj pripelje samico. Družina kmetičeva jih je jako vesela. Živalici sta prav domači. Otroci rekó: „Ptička nas gledata, kakor bi nam hotela kaj povedati.“ Oče pa odgovoré: „Ko bi jim bilo moči govoriti, rekla bi: Zaupanje vzbuja zaupanje in ljubezen zopet ljubezen.“

20. Tašici v slovó.

Zapój, zapój, oj ptiček mój, mi pesem še enkrát, prej ko zletiš in poletiš zeleni gaj iskát.

Vso zimo sva skup bivala — in zdaj me zapustiš; iz kraja v kraj, tu ni tvoj raj, drugam si poželiš.

Zapój, zapój, oj ptiček mój, mi pesem še enkrát in tebe ko tu več ne bó — šel v log te bom iskát.

A. Pernè.

21. Red nas varuje škode.

Sabinka je imela svojo izbico, pa nikoli ni pospravljala svojih rečí. Vse je križem ležalo. Mati jo zaradi tega večkrat opominjajo, pa jih ne sluša.

Neko nedeljo popółudne se Sabinka lepo praznje obleče in z doma odpravlja. Soseba jej prinese polno skledico debelih, črnih črešenj. Na mizi in po oknih je

bilo oblačil vse polno. Sabinka postavi črešnje na stolec in gre z materjo v vas. Zvečer uže v temi pride domov. Naglo sede, pa — od strahú zakričí. Kaj pa jej je? Ravno na skledico je bila sedla in črešnje pomečkala! Mati z lučjo prihité. Kaj pa vidijo? Črešnjev sok se cedi po stolci; lepo belo Sabinkino krilo je pa tako črnorudeče, da je ne more več obleči. «Zdaj vidiš,» djali so mati, «kako je treba devati vsako reč na svoj kraj. Naj te lastna škoda uči reda!»

22. Angel budí.

1.

**Z máno zjutraj rano
Vstane angel moj,
Hodi vedno z mano
Vedno je z menój.**

2.

**Angel me pokrije,
Ko se noč stori.
In ko dan zasije
Zopet me zbudí.**

3.

**Angel me varuje
Zvésto dan in noč;
Kak me zveseljuje
Božja ta pomóč.**

Fr. Končan.

VI.

Družina.

23. Jutro.

Nekega poletnega dné so pregledovali učitelj v šoli domače naloge. Vsi učenci so jih lepo spisali, posebno lično pa jo je imel Jožek. Pohvalili

so ga in vprašali: „Kdaj si pa spisal nalogo, da je tako skrbno izdelana?“

Jožek: „Danes zjutraj. Mati me vsako jutro zgodaj pokličejo, ker grem zvečer kmalu spat.“

Učitelj: „Rana ura, zlata ura. Zjutraj je telo in duša krepka. Najláže se učite zjutraj. Ali vsako jutro zgodaj vstajaš?“

Jožek: „Da, vsako jutro. **Oče** in **mati** vstanejo prvi in vso **družino** pokličejo, samo mojega malega **bratca** in **sestrico** pusté dèlj časa spati.“

Učitelj: „Kaj pa dela družina tako zgodaj?“

Jožek: „Ko se oblečemo, umijemo in molimo, gre vsak na svoje delo. Mati kuhajo kosilo. Moja odrastla sestra pospravi po izbi. Oče in večji brat gresta k živini. **Hlapec** popravlja vozove in **dekla** gre krave mlest. Kmalu je zájutrek na mizi. Po jedi gre vse po opravkih, jaz pa v šolo. **Ded** in **babica**, ki uže ne moreta delati, ostaneta doma za varuha.“

Učitelj: „To je lepo. Mlad navadil si se uže priden biti. Vém, da boš tak ostal, ker ti stariši vedno lep vzgled dajejo. Otroci, posnemajte marljivega Jožka! Vsi bode te srečni in ljudjé vas bodo spoštovali.“

24. Starček in smrt.

Reven starček je nesel težko breme drv iz gozda domóv. Pot je bil dolg, on pa že ves slab. Truden in zelo nevoljen vrže breme na tla in kliče smrti, da bi ga rešila iz tacega nadležnega življenja. Komaj to izgovori, uže smrt pri njem stoji in ga vpraša: «Kaj hočeš?» Prestrašen starček pa odgovori: «Prosim te, ljuba žena, bodi mi tako dobra, in pomagaj mi zadeti to breme zopet na hrbet!»

25. Koga ljubim.

1.

Koga ljubim, vprašaš me?
Starše, brate in sestré,
Ljubim tudi vse ljudi,
Ker me Bog tako uči.

2.

Koga ljubim, vprašaš me?
Moje naj srcé pové:
Ljubim da čez vse Bogá,
Bolj kot starše, bližnjega!

J. Tomšič.

VII.

Cerkev.

26. Praznik sv. Rešnjega telesa.

Na delopust sv. Rešnjega telesa prideta Rezika in Pavlek vesela iz šole domóv. Mati jih na pragu čakajo in velé: „Danes pojdeteta cvetic na polje nabirat za jutranji praznik!“

Rezika: „Prav rada. Tudi gospod učitelj so nam rekli, naj gremo cvetic trgat, da jih bomo jutri pri obhodu trosile.“

Pavlek: „Nam dečkom pa so rekli, da naj naberemo zelenih vej, s katerimi naj okna in pot olepšamo.“

Mati: „Oče so uže zjutraj šli s hlapcem v gozd; pripeljala bodeta zelenih vej, da jih bomo postavili ob hiši in cesti.“

Rezika: „Pri cerkvi in znamenjih, kjer bodo blagoslovi, stoje uže mlaji z lepimi venci ozalšani. Cerkovnik ves dan snaži in lepša oltarje v cerkvi. Postavil je uže bandera in nebó, pod katerim bodo gospod župnik nesli sv. Rešnjje telo. Pojdi bratec, da prej domóv prideva!“

Na večér prideta domóv. Rezika prinese poln pletarček lepih cvetic, Pavlek pa butaro zelenih vejic. Kmalu so bila vsa okna ozalšana. Pred hišo stala je ravna vrsta mlajev, ki so jih oče s hlapcem postavili.

Rezika: „Mati, jutri zjutraj naju zgodaj pokličite, da ne bodeva z bratcem mudila. Gospod učitelj so nam popisali ves obhod in nam povedali, kako se moramo pri obhodu vesti. Vsak

šolar mora imeti sè sáboj molitvene bukvice, iz katerih bodemo pesem o sv. Rešnjem telesu peli. Ko bodo zvonovi zapeli, šli bodemo v parih pred cerkev.“

Pavlek: „Mi dečki šli bodemo prvi za banderom, deklice pa pred sv. Rešnjim telesom.“

Rezika: „Nekoliko deklic bode belo oblečenih. Te bodo trosile cvetice po poti. Za sv. Rešnjim telesom šli bodo pevci in vsi farani. Pri štirih znamenjih se bodemo ustavili in blagoslova čakali. Potem bodemo šli v cerkev, ki bode vsa razsvetljena. Zapeli bodemo še hvalno pesem in odšli zopet domóv.“

Oče: „Le pokažite z lepim vedenjem, da ubogata svoje predstojnike. Bogu in faranom bode to všeč.“

27. Pesem pri obhodu.

Trosímo cvetice in vence lepé,
Ker Jezus, Zveličar, med nami zdaj gré.

Pa tudi darujmo mu rož'ce srcá,
Naj vsak mu nedolžnost obljubi in dá.

O Jezus premili! ozri se na nas,
Ti srečno nas vodi življenja ves čas!

Naj čednosti rož'ce nam vedno cvetó,
In daj, da odprejo nam rajsko nebó!

28. Zvonček.

Potnik hodi po stezici,
 Po domovji hrepení:
 Zvonček poje na gorici,
 Čuj, večernico zvoní.
 In popotnik se odkrije
 In posluša mili glas:
 «Zvonček ljubi, zvonček dragi!
 Ti k pokoju vabiš nas.
 Sladko spite! vsem zapoješ,
 Skrb, težave odpodiš;
 Kdaj tud' moj'mu srcu, zvonček,
 Ti k počitku zazvoniš?»

J. Bilc.

VIII.

V a s.

29. Požár.

Skalarjev mali Marko in Tinče dobila sta žveplenke. Šla sta za skedenj in jih prižigala. Nanosila sta slame in jo užgala. Kako všečno se jima zdi, ko dim vedno više sega. Kar se prime plame slamnate strehe. Gost dim se vali iz strehe in po vsej vasi se začuje glas: Gori, gori! V zvoniku bije plat zvoná. Ljudjé privró iz hiš. „Pri

Skalarji gori“, vpije župan. Kdor more pomagati, hiti na pogorišče. Možje privlečejo dolge železne mačke in lestvice. Žene prihité s polnimi škafi vode. Iskre visoko švigajo in preté sosednim poslopjem. Župan velí: „Na strehe z vodó! Odprite hleve in svinjake in izpodite živino na prosto!“ Vse se zgodi. Bližnje strehe so polne ljudi. Komaj živino iz hleva odženó, kar zagrmí ostrešje in vse poslopje je v ognji.

Iz bližnje vasí pridrdrajo vozovi z vodó in brizgalnico. „Rešeni smo!“ rekó vaščani, ko vidijo, kakó obilo brizgalnica vodo po strehah meče. Kar potegne veter in zapali še Skalarjevo hišo. V hipu je streha v plamenu. Brizgalnica dela na vse moči, — a vse zamán. Iz hiše vlačijo skrinje, omare, postelje, obleko in vso opravo na vrt. Kar odnesó, je rešeno. Hlev, poln sena in otave, pogori do tal. Od hiše ostane le zidovje. Vse je uničil ogenj. Sadno drevje na dvorišči je osmojeno in se bode brž ko ne posušilo.

Skalarjevi obupno gledajo po ostalih razvalinah. Župan pristopi k Skalarjevim in jih tolaži: „Velika nesreča vas je zadela; kaj ne, vaščani? pomagali bomo Skalarju vsak po svoji moči. K

nam greste danes spat, sosedje bodo pa za živino skrbeli. Jutri gremo uže v gozd po les.“ Vsi Skalarju prostovoljno obljubijo pomoči. Tesárji, mizár, zidárji in kováč obljubijo pogorelcu, da bodo brezplačno pomagali novo pohoštvo staviti. Sočutje vaščanov je Skalarjeve ganilo in sè solznimi očmi so se jim zahvaljevali.

Otroci, ne igrajte se z ognjem!

30. Mejnik.

Vrban je stanoval v čedni hiši sredi med zelenimi vrta in lepim rodovitnim drevjem. Sosedov travnik je bil takòj zraven. Brezvestni Vrban hoče svoj prostor v njegov travnik raztegniti ter premakne mejnik.

Drugi dan zleze Vrban po lestvici na črešnjo, da bi si črešenj natrgal. Komaj je bil na vrhu, izpoddrkne mu lestvica. On pade doli ravno na mejni kamen in si zlomi vrat. Ko bi Vrban ne bil premaknil kamena, na sami travi bi se morda ne bil ubil.

Hudobnež s pregreho zanko si snuje,
Katera gotovo ga hudo kaznuje.

31. Ptičje gnezdo.

Na vrtu sem našel ptičje gnezdo. Veselo sem šel po očeta in jim rekel: Poglejte majhno gnezdece in v njem tri pikasta jajčeca; ali je smem vzeti in se z njimi igrati? Oče pa so rekli: Ne, Cene! pusti jih, kmalu

boš užival še večje veselje. Ubogal sem jih. Drugo jutro sem zopet šel gledat v gnezdece in videl sem štiri jajčeca. Povedal sem to očetu, a oče so rekli: Pusti gnezdece 14 dni; potem hočem sam s teboj tija iti.

Štirinajst dni je preteklo. Ko sva prišla z očetom zopet h gnezdu, kaj sva videla? — štiri gole ptičke. Kljunčke so odpirali in prosili hrane. Z očetom stopila sva na stran. Kmalu je priletela starka. Črvička je prinesla v kljunu in je mladiče ž njim pitala. Oče so mi rekli: Vidiš, ako bi bil ti takrat jajčeca pobral, ne imel bi zdaj toliko veselja.

Vsak dan sem šel h gnezdu. Mladiči postajali so vedno večji in so naposled izleteli. Letos pa so zopet prišli nazaj in so zopet gnezdili.

32. Kovač.

1.

Poslušam kovača,
Ki kladvo obrača,
Ko tolče, se krega,
Da daleč se zlega:
Bunkati, bunkati
Noč ino dan.

3.

In meh pa zapiše,
Vse iskre pobriše,
Kovač pa pritiska,
Da križem se bliska:
Bunkati, bunkati
Jeklo trdó.

2.

Pri vroči tam peči,
Kjer ogenj žareči
Železo raztaja,
Kovač tam razsaja:
Bunkati, bunkati
Močni ropot.

4.

Pa pride nedelja
Kovačeva želja!
Zdaj enkrat počije,
Veselja kaj vžije:
Bunkati, bunkati
Kladvo pa v kraj.

IX.

33. **Mesto.**

Mesto je večje od vasi. Hiše so vse zidane in z opeko ali škrlom pokrite. Zunaj so lepo ozalšane in imajo po več nadstropij. V vasi stojé hiše raztresene; v mestu pa so v dolgih vrstah ena poleg druge. Med hišami so široke **ulice** in **ceste**. Vsaka ulica ima svoje imé. Po ulicah so **svetilnice**, da je zvečer mesto razsvitljeno. V vaséh so ceste in pota posute, v mestih pa imajo kameniten **tlak**, da deževnica hitro odteka in da se lože hodi in vozi. Večje prostore v mestih imenujemo **trge**. Na trgu so **prodajalnice**, kjer kupci prodajajo blago za obleko, živež in druge potrebe. Na trgu je **mestna hiša**, kjer biva mestni **župan**. Ob tržnih dnevih je trg poln kmečkih ljudi, ki pripeljejo ali prinesó v mesto prodajat: mleko, maslo, sadje, zelenjavo, žito in druge poljske pridelke. O **semnu** pa so postavljene na trgih lesene **prodajalnice**, v katerih prodaja svoje izdelke: **usnjár**, **črevljár**, **steklár**, **lončár**, **klepár**, **vožár**, **nožár**, **klobučár**, **žebljár**, **sedlár**, **ključaničar**, **suknár**, **urar**, **mizár**, **kolár**, **slamnkar**. Tudi drugi rokodelci so v mestu, kakor:

pekár, brivec, pivár, sodár, bukvovez, krtačar, strgár, mesár, zlatár, rokovičar, krznár, zidár, miljár, krojáč, kováč, dimnikar, tesár. Ti rokodelci so mojstri. Mojster ima pomagače in rokodelske učence.

V mestu je navadno po več **cerkvá** in več **šolskih poslopij**. Za bolnike je **bólnica** in **lekarna**. Vojaki so v **vojašnicah**. Prav lepe in velike hiše so **palače**. V takih stanuje imenitna **gospoda**, **knezi**, **grofi**, **baroni** in drugi premožni ljudjé. V mestu je mnogo **gostilnic**, kjer tujci ostajajo. Razen kupcev in rokodelcev je tu še mnogo drugih ljudi, kakor so: **umetniki**, **učitelji**, **uradniki**, **duhovniki**, **zdravniki** in drugi **mestjani**. V mesto pelje več cest, ob katerih so nasajeni drevoredi.

34. Kaj bode iz šolarjev?

«Jaz bodem vrtnár», pravi Lipek, ko je ljudsko šolo dovršil. «Pač je lepo med dišečimi cveticami delati.» Oče dali so ga vrtnarstva učiti. Lipek pa kmalu domóv pride in toži, da se mora vedno po zemlji plaziti, takó, da ga križ in kolena bolé.

«Kaj pa hočeš biti?» vprašajo ga oče. «Lovec bom! Po zelenih logih hoditi, to je veselje.» Dajo ga lovcu za učenca, a kmalu domóv pritoži, da mu jutranja sapa dobro ne dé in da mu je zrak preoster.

«Kaj pa boš?» vprašajo ga zopet oče. «Ribič bom! Kraj bistrega potoka hoditi, v lahkem čolnici se voziti in polne mreže rib iz vode zajemati, to je veselo!» Pa tudi tega dela se Lipek hitro naveliča. Mokrota se mu ne prilega.

Poslednjič se Lipek kuharstva loti. Misli si: Kuharju mora vrtnár, lovec in ribič nositi, tudi ni kuhar nikoli brez dobrih jedí. A zopet domóv pritoži rekóč: «Vse bi bilo dobro, da bi le ognja ne bilo!»

Zdaj oče Lipeka ostro posvaré rekoč: «Zate tedaj nobena služba ni. Če ni zate ne zemlja, ne zrak, ne voda, ne ogenj, bodeš moral iti na óni svet službe iskat. Ali ne veš, da ima vsak stan svoje veselje, pa tudi svoje trpljenje. Srečen je le tisti, ki je zadovoljen s tem, kar mu Bog dá.»

Po Slomšeku.

X.

35. Domače živali.

1.

Pes je najzvestejša domača žival. On je različne barve; je bel, črn, siv, rujav ali lisast. Zobje so ostri. Očí so dobre. Voh je tenák. Pes je buden, ubogljiv in poučljiv. Živi ob ostankih naše hrane; najljubše mu je meso. Domá varuje hišo. Vsacega tujca naznanja z lajanjem. Pastirju pomaga čredo pasti. Mesarju goni teleta. Lovecu usledí in priganja

divjino. Človeku je zvest tovariš in ga povsod spremlja. Gorjé temu, kdor bi njegovega gospodarja žalil. Psov ne smemo dražiti. Stekel pes je nevaren ljudém in živalim. Ne dražite psov!

2.

Mačka je laskava in potuhnjena žival. Nje živót je dolg in vitek. Glava je okrogla. Okó je svetló. Očesna punčica je podolgasta. Uhó je kratko. Dlaka je kratka in mehka. Rep je dolg. Nohti so ostri. Mačka je sladkosnedna. Rada liže mleko. Meso, slanina, klobase jej kaj dobro dišé.

Mačka lovi miši in podgane, zato je jako koristna. Brani se s kremplji. Mlade mačke se rade igrajo. Mačka je jako čedna žival; vedno se umiva in čedi. Rada se za pečjó greje.

3.

Vol, krava in **tele** je govedo. Vol ima veliko glavo. Na glavi nosi močne rogé. Vrat je debel. Život je raznesen. Na močnih nogah ima po dva parklja. Na konci repa ima čop. Po letu se goni na pašo, po zimi mu klademo mrvo. Živež prežvekuje.

Vol vleče voz in plug. Krava nam daje mleko, iz katerega se dela maslo in sir. Govedo nam daje tečnega mesá. Kožo strojí strojár v usnje.

4.

Konj je lepe in visoke rasti. Glava mu je dolga. Oči so bistre. Ušesa so kratka in gibka. Vrat je dolg. Na vratu je kodrasta griva. Truplo je zalito. Dlaka je gladka. Rep je žimnat. Noge so tanke in skočne. Na vsaki nogi ima po eno kopito.

Konj pozna svojega gospodarja. Je ubogljiv, razumen, pomljiv in pogumen. Žrebé je kaj živahno. Konj vleče voz, nosi jezdeca in tovore. Koža se tudi strojí. Manjši od konja je sivi osel.

5.

Ovca je krotka in potrpežljiva žival. Pokrita je z belo ali črno volno. **Oven** ima zvite rogé. Noge so šibke in imajo po dva parklja. Ovce se pasejo v velikih čredah. Po zimi se krmijo z mrvo in posušenim listovjem. Ovce prištevamo prežvekovalkam. Največji dobiček je volna. Tudi mesó je okusno. Iz ovčjega mleka se dela sir. Koža se rabi za kožuhovino, mehove in za krzno. **Jagnje** je šegava in skočna žival.

6.

Kura je domača ptica. Ptice imajo pérje, dve nogi in perutnici. S kljunom hrano pobirajo. **Petelin** ima na glavi rudeč grebén in na nogah ostroge. **Kokoš** nese jajca. **Koklja** izvali piščeta. Brani jih pogumno sovražnikov.

Kuretina nam daje tečno mesó in jajca za živež, mehko pérje pa za blazine.

7.

Pes laje. Mačka mijavka. Krava muka. Konj hrže. Osel riga. Ovca bleketá. Koza mekeče. Prašič kruli. Kokoš kokodaka. Petelin poje. Gos gaga. Golob gruli. Pav vpije.

36. Domače živali.

<i>Psiček láje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmánv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv,</i>	<i>Ena miška sédem kráv.</i>
<i>Na goríce po srnice</i>	<i>Miška teče: tèk, tek, tèk!</i>
<i>In po zájce, po listice,</i>	<i>Jaz jo gónim: pèk, pek, pèk!</i>
<i>Po volkóve in volčiče,</i>	<i>Miška zlômi si nogó,</i>
<i>Po medvéde, medvediče.</i>	<i>Jaz jo primem, — v usta ž njó!</i>
<i>Púške bodo pókale,</i>	<i>Dvé na zájtrek, dvé v kosílo,</i>
<i>Zvéri v gózdu jókale.</i>	<i>Tri k večérji, — níj obílo.</i>
<i>Psiček laje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmánv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv.</i>	<i>Ena miška sédem kráv!</i>

Kôza vpije: mekeké!
Vse gorice zelené;
Kjé sta kôzel in kozica?
Da ne pride volk, volčica,
Volk, volčica „dúdeldu,“
Ki živita brez domú!
Volk za grmom, sívi tát,
Plane kôzi, skók! za vrát.
Kôza vpije: mekeké!
Volk me stisnil je v zobé.

Krava v sénci rúče: móv!
Jaz bi rada šla domóv.
Čaka mene téle v hlévi,
A predolgo je do drévi.
Vólek módro govóri:
Télek naj še potrpi,
Da pastírček „ruriró,“
V róg zatróbi nam glasnó.
Krava v sénci rúče: móv!
Jaz bi rada šla domóv.

Konjič vriska: ihahá!
Dobro biti je domá:
Séna dôsti, óvsa dôsti,
Nič ne vémo, kdo se pôsti;
Ali kadar popotújem,
Popotújem in cestújem,
Kola vózim, sédlo nôsim,
Lačen hódim, sláme prôsim.
Konjič vriska: ihahá!
Dobro biti je domá.

M—l. («Vrtec».)

37. Volk in jagnje.

Volk gré k studencu pit. Tam ugleda jagnje, katero veliko niže od njega pije. Naglo se volk zadere nad njim rekóč: «Zakaj mi vodo kališ?»

Jagnje: «Kako to, ljubi volk? jaz pijem spodej, ti pa zgorej; saj ne teče voda v breg!»

Volk: «Zdaj je ravno pol leta, kar si me ti oprávljalo!»

Jagnje: «Kako? takrat me še ni bilo na svetu.»

Volk: «Bil je pa tvoj oče ali tvoja mati.»

Potem volk skoči na jagnje in je raztrga.

Močnejšemu vselej obvelja; ne prepiraj se ž njim!

XI.

38. V r t.

Komaj je sneg skopnel, že se prične delo na vrtu. Prst po **gredicah** vrtnár pognoji in prekoplje. Potem seje ali sadi različno **povrtnino (zelenjád)**, kakor: zelje, solato, špinačo, kolerabe, redkev, fižól, grah, kumare, čebulo, česenj, drobnják, peteršilj. V druge gredice sadi ali seje mnogovrstne vrtné **ovetice**: tulipane, narcise, potonike, lilije, nageljne, vijolice, mačehe in druge. Več rastlin, katere ima čez zimo v gorkeji hišici, presaja. Duhteče rože, vinsko trto, grozdjiče, malinják in drugo **grmovje** osnaži in obreže. **Sadno drevje** osnaži goseničnih gnezd, poreže suhe veje in ostrga razpokáno skorjo. Mala drevca, katera je iz peček vzredil, sedaj cepi in presaja.

Kmalu privabi gorko solnce iz posejanega semena rastline. O hladnih pomladanskih nočéh bojí se vrtnár za svoje nežne rastline; pokriva je sè slamo. Kadar primanjkuje mokrote, priliva rastlinam. Drevje in grmovje je tudi uže ozelenelo. Vrt je v najlepšej krasoti. Vse cvetè.

Katere vrtné cvetice najprej cvetó? Katere lepo dišè? Katere ne duhtè? Katera so vrtna drevesa?

39. Bučelica.

Bučelica priletí in se vsede na cvetico. Mali Ivan jo vidi in pravi: «Ljuba bučelica, povej mi, kaj delaš ves dan?»

Bučelica: «To ti hočem povedati. Jaz stanujem v majhni leseni hišici. To hišico imenujejo ljudjé panj. Zgodaj v jutro letam od cvetice do cvetice in iščem cvetični prah. Nosim ga na nogah domóv. Tu delam iz njega vosek. Z voskom si zidam majhne celice. Kadar imam eno narejeno, zopet odletim na cvetice in srkam méd iz cvetičnih čašic. Méd nosim domóv in napolnim celice. Kadar je ena polna, zidam si drugo. Tako delajo vse moje sestrice. Jeseni pride mož z velikim nožem in nam vse satovje poreže. Vosek proda svečarju, kateri iz njega dela sveče. Méd kupijo vaša mati za potice in kolače.»

Ivan: «Spominam se, da je medena potica najslajša.»

40. Senica.

Aleš reče svojej sestri Minki:

«Vidiš jo lepo senico na jablani, kmalu jo bom imel!»

Hitro spleza na drevó, nastavi ptičnico, gre zopet doli in se skrije sè svojo sestro za grmovje, ter pogleduje za senico. Senica gre kmalu v ptičnico in se ujame. Aleš je bil mahoma zopet na jablani. Ko pa hoče senico vzeti iz ptičnice, nagne se in pade s ptičnico vred z drevesa. Senica uíde, in Aleš si ob neko grčo roko do krvavega rani.

Minka: «O ti ubogi bratec! zdaj vendar ne boš več plezal za senico po drevesu. Malo, malo ti je manjkalo, da si nisi roke ali noge zlomil, ali pa še huje se poškodoval.»

Aleš: «Nič ne dé, zato še ne odjenjam. Vendar zastonj bi se trudil, ker senica ne bo šla več v ptičnico, kamor se je bila že enkrat ujela.»

Minka: «Če je res tako, je senica mnogo modrejša od tebe. Ona ne gre več tija, kjer se jej nevarno zdi. Ti pa si ravno kar padel in se udaril, in si komaj ušel še večji nesreči; pa nič ne maraš in si zopet upaš iti v novo nevarnost.»

41. Zajec.

V zelnik je hodil zajec na zelje; praznika ni se bal, ni nedelje.

Kmetič ga nekdanj v zelniku vglada, ravno ko mlado glavo objeda.

Hudega noče zdaj mu storiti, le ga pokara, več ne hoditi.

Zajec ne sluša tega svarila, škoda če dalje večja je bila.

Drugič grozi mu kmetič ostreje, puško pokaže mu izza meje.

Zajec ne jenja delati škode. Misli, odpušchal vedno mu bode.

Tretjič za mejo kmetič ga čaka, zajec spet drzno v zelnik priskaka.

Póči zdaj puška, zajec naš pade, ker ni opustil grešne navade.

Brat mu pa reče izza grmiča: „Mar bi bil pustil zelje kmetiča.“

Fr. S. Cimperman.

XII.

42. Polje in travnik.

Okoli mest, trgov in vasí razprostirajo se polja in travniki. Na polji so **njive**. Med njivami so poljski **potje** in **meje**. Polje in travnik obdeluje **kmet**. Ta zvozi iz gnojišča na polje in travnik gnoj, da zemlja bolje obrodi. **Oráč** potrebuje razno orodje, kakor: **plug**, **brano**, **sejalnico**. Plug ima **nož** in **lemež**, s katerima zemljo reže in preobrača. Na razorano njivo vseje **žito** in je z brano prevleče. Kmalu seme kalí in polje ozelení.

Tu raste **rèž**, **pšenica**, **ječmen**, **oves**, **proso**, **lan**, **repa** in **korenje**. **Koruza** in **krompír** se sadí. Ko je **žito** uže nekoliko vzrastlo, oplevejo je **plevice**.

Po letu žito dozori in postane rumeno. Polno klasje se uklanja. Zdaj pridejo ženjice in je požanjejo in povežejo v snope.

Pod srpom podira
Se klasje ljubó,
Zamán se upira
In maje z glavó.

Kjer je stalo popred bogato žitno klasje, je zdaj strnišče. Snopovje se v kozolci posuši. Mlatiči je s cepi na skednji omlatijo. Zrnje se očisti slame, rés in plev. Očiščeno žito se shranja v žitnice.

Na prazne njive seje kmet po letu ajdo in repo. Jeseni sejano žito ostane čez zimo na njivi; to je ozimina. Pomladi sejano žito pa je jaro.

43. Setev.

Sneg belin	Sneg beži,
Iz višin	Strn molí
Naletava na poljé;	Kvišku cvetjiče drobnó,
Brani jih,	A klasjè
Hrani jih	Klanja se —
Kali nežne in mladé.	Dete, stori ti takó!

J. Cimperman.

44. Košnja.

O času košnje kosci za rana vstanejo. Na ramo vzemó sklepano koso in si opašejo vodír. Veselo odrinejo na senožeti. Tam se razvrsté in urno kosé. Rosna trava s cveticami vred pada pod ostro kosó. Preden solnce pride izza gorâ, uže je velik kos travnika pokošen.

Grabljevke pokošeno travo pograbijo v ograbke. Ograbke večkrat obrnejo, da se trava hitreje posuši. Suho travo imenujemo senó in otavo. Senó se naloži na voz in z vrvmi in žrdjo poveže. Senén voz pelje se domóv.

45. Kosec.

1.
*Za pasom dve osli
 In čutarico,
 Pa koso na ramo
 In hajd! na goró!*

2.
*Zelena senožet,
 In trate ravné
 Me vabijo k sebi
 Na hladne vrhé.*

3.
*Pred solncem že klepljem
 In brusim kosó:
 Po travi jo sučem
 Z nevtrudno rokó.*

4.
*Voziček nalagam,
 Poženem domú,
 Zapojem, zavriskam:
 Oj, hvala Bogú!*

M. Vilhar.

46. Pismo.

Draga Svanka!

Včeraj so gospod učitelj prinesli se' seboj več cvetic. Prašali so tudi mene, katere izmed njih poznam. Omenovala sem jim: potočnico, šmarnico, solnčnico, plavico in kokalj. Vseh nismo šolarji poznali. Opisali in povedali so nam

jih po imenu. Zdaj tudi uže poznam: mak,
zlatico, kalužnico, regrat, njivsko prestico, svedec
in pokalico.

Ti imaš tudi cvetice čez vse rada. Obišči me
kmalu, da jih greva na polje nabirat. Kar jih
jaz poznam, hočem ti jih imenovati in po-
vedati; kar sem v šoli o njih slišala. Težko
pričakuje Te

Tvoja

Milka.

V Kamenu dne' 28. majnika 1882.

47. Modra miška.

Miška iz luknjice prileze. Kar ugleda nastavljeno
past! Misli si: Oho! vidiš jo past! Zviti ljudjé! dve de-
ščici nastavijo. Na zgornjo naložé kamenja. V sredo med
deščice pa nataknejo košček slanine, da bi jaz okusila
slanino, izprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše,

kakor ljudjé. Me dobro poznamo take zvijače. Ne boste me ujeli ne! — Pa povohati dobro slanino vendar smem; nosek še ne more izprožiti pastí. Slanino pa kaj rada duham.»

Miška smukne v past. Varno povoha slanino. Past je prav mehko nastavljena. Ko se miška slanine dotakne, lop! past zagrmí in miška — mrtva leží.

Kdor nevarnost ljubi, pogubi se.

48. Pastirja.

Martinek in Blažek sta na polji krave pasla. Martinek pravi Blažku: «Zakuríva in krompír peciva! Jaz bom tukaj iz plota izruval kolec in zakuril, ti pa pojdi na sosedovo njivo in nakoplji krompirja. Djala ga bova peč in se potlej ž njim prav dobro gostila.»

Blažek pa je bil pošten deček in pravi Martinku: «Ni prav, če kaj vzameva; ljubi Bog naju vidi! Ne, tega nečem storiti! Rajši grem od tebe in bodem sam pasel svoje krave.»

Martinek spozná svoj pregrešek, obžaluje ga in se poboljša. Spomnil se je besed, ki jih je večkrat slišal v šoli:

**„Nikoli ne smeš kaj slabega storiti,
Bogú nikjér ne moreš nič zakriti!“**

XIII.

Gozd.

49. Kaj dobivamo iz gozda.

V gozd zahaja mnogokrat mož v zelenej suknji s puško na rami. Mnogokrat kaj prinese iz gozda: zajca, srno, jazbeca, ježa, lisico, kuno, veverico, celo jelena, volka, medveda in divjega petelina. Kdo je ta mož?

Lovec strelja gozdne živali s puško. Nekatere teh živali nam dajejo dobro divjačino. Lisica, volk in medved so zverí.

V gozd pa hodijo tudi možjé s sekiro in žago. Ti so drvárji. V gozdu posekajo smreke, jelke, bôre, bukve, hraste, lipe, topole, breze in druga gozdna drevesa. Posekana drevesa razžagajo v drvà za kurjavo. Druga tesárji otešejo v bruna za tesarska dela. Neotesana debla zvozijo se na žago. Žagar jih razreže v deske. Veje in ostanke porabi ogljár v kôpe za oglje. Leskov grm daje obroče za sode in obilo lešnikov.

Revni ljudjé si nabirajo v gozdu za kurjavo suhih, odpadlih vej. Nabirajo tudi jedljive gobe,

okusne rudeče jagode, borovnice in máline, kate-
 re nosijo v mesto prodajat. — Naštejte gozdna,
 — vrtna drevesa! Katera so listnata, katera iglasta
 drevesa? Kaj daje kmetovalcu listnato drevje? Ka-
 tere gozdne ptice poznate?

50. Lovčev raj.

1.

Zeleni gozd je lovčev raj,
 In krasen res je gozd,
 Frčé tam ptice s kraja v kraj
 In hvalijo svoj gozd.

2.

Studenec iz skalín kipi,
 Vrvrá tjá v temni gozd,
 Po drevji listje, čuj! šumi,
 Šumi, vrši ves gozd.

3.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
 In tvoj šepét, oj gozd!
 To dviga lovčevo srcé,
 Da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

51. Medved.

Jaz sem največji in za volkom tudi najhujši ropar
 v vašej deželi. Života sem kratkega in okroglega. Moja
 glava je kratka, očesi sta majhni, ušesi kratki, vrat je
 kratek in debel, rep pa prav kratek. Noge imam krepke
 s širokimi stopali in dolgimi nohti. Dlaka mi je dolga
 in temnorujava.

Živim najrajši v velicih gozdih. Poiščem si jamo.
 V jami naredim si ležišče iz mahú in listja, v katerem
 vso zimo prespim. Rad sem sam in ne maram za družbo.

V mladosti živim skoraj le o rastlinah. Rad tudi zobljem mravlje. Najbolj pa mi diši méd, akoravno me bučele hudo opikajo. V starosti mi pa bolj diši mesó. Zato napadam domače živali, a ljudjé mi pri tem kako gorko na pleča pritisnejo. Utečem jim vendar le, ker sem naglih nog in znam dobro plezati in plavati. Človeka ne napadam, ako me ne zdraži. Kadar mlad pridem človeku v roko, sem prav poučljiv. Navadim se plesati in več drugih reči. Vodijo me po mestih in vaséh, da ljudje občudujejo mojo postavo in umetnost.

Sicer me pa ljudjé hudo preganjajo. Posebno se bojim lovcev, akoravno se tudi oni mene bojé. Mrtvemu mi slečejo kožo. To porabijo v dobro kožuhovino. Tudi moje tace lovcem dobro dišé.

Vidite tedaj, da sem v življenji škodljiv, po smrti pa koristen.

Po «Zvonu.»

52. Srna in mladič.

Srna je hodila sè svojim mladičem po gozdu. Kar zaslišita hripav glas nad sáboj. Srna reče: «To je orel! Ljubi otrok, pazi in skrbno se skrivaj pod grmovje. Če greš na plan, prileti in te sè svojimi kremplji odnese orel.»

Mala srnica uboga mater. Ko pa prideta do male tratice sredi gozda, zagleda srnica na trati lepo, lepo cvetico. Srnica bi si jo kaj rada ogledala in ovohala. Misli si: Tratica ni velika; hitra sem in orel ne more tako hitro priti, da bi me ugrabil. Hipoma je na trati pri cvetici. «Kako je lepa, kako prijetno diši!» Mlada srnica pozabi nevarnosti. Mati z boječim glasom zakliče:

«Hiti nazaj, ljubo dete!» Srnica hoče nazaj, a orel plane bliskoma na njo. Zgrabi jo z ostrimi kremplji in odnese v zrak.

53. Škorec.

Star gozdár je imel škorca, kateri je znal nekatere besede prav razločno izgovarjati. Če je gozdár rekel: „Škorec! kje si?“ vselej je prav gladko in glasno odgovoril: „Tukaj sem!“ Nobenega ptiča ni imel tako rad, kakor škorca. Tudi sosedovega Tončeta je ta ptič zelo veselil. Zato je gozdárja rad in pogosto obiskoval.

Ko neki dan Tonče pride k gozdárju, ni ga bilo doma. Tonče željno pogleduje lepega ptiča, ki je po hiši sèm ter tija skakal. „Ko bi ta ptič moj bil,“ pravi sam pri sebi, „to bi bilo kaj prijetno!“ Urno stopi za krotkim škorcem, ujame ga in potlači v žep. Zdaj se misli tiho pobrati in odnesti lepega ptiča. Pa mahoma stopi gozdár v hišo. Da bi mlademu dečku naredil veselje, pokliče po stari navadi: „Škorec! kje si?“ In škorec v fantovem žepu prav krepko odgovori: „Tukaj sem!“

Nič ni tako skrito, da bi kdaj ne bilo očito.

XIV.

54. Voda.

Voda je ljudém, živalim in rastlinam potrebna. Iz oblakov pošilja Bog dobrodejni dež. Dež namaka zemljo, da more drevje, žito, cvetice in trava

rasti. Deževnica se zbira pod zemljo in izvira v **vrelcih (studencih)**. Studenci se stekajo v **potoke** in **reke**. Vse se izlivajo v **jezero** ali **morje**.

Voda zmrzne po zimi v **led**. Mesto dežja pada po zimi **sneg**. Vsa priroda je v belej obleki. Sneg in led je zmrznena voda. Vzpomladi, po letu in jeseni imamo zjutraj navadno **roso**. O mrazu rosa zmrzne v **slano**. Rosa je vsem rastlinam jako koristna, a slana jih mnogo zamorí. Ako po letu delj časa ne dežuje, nastane suša. Po travnikih, polji in vrtih rastline venó. Kar se zberó črni oblaki na nebu, grmi in bliska se; dež se vlije, **ploha (naliv)** nastane. Dež čisti zrak in oživí rastline. O **nevihti** pada pa mnogokrat mesto dežja **toča**. Toča pobije kmetovalcu lepo žito in uniči vse poljske pridelke. Bog nas varuj toče!

Brez vode ne morejo rasti rastline in ne živeti ni živali, ni ljudjé. Rabimo jo za **pijačo**, **kuho**, **pranje**, **omivanje** in **gašenje**. Voda goni málin, žago in fužino. **Ribič** lovi v vodi **ribe** in **rake**. Velike vode nosijo ladije z različnim blagom v daljne kraje. Morje je neizmérno veliko jezero. Morska voda je slana.

55. Mavrica.

Biserne léstva se spenja v oblák,
 Spušča se onkraj na zemeljski tlak,
 Mavrica pisana, Božji prestól,
 Angelji hodijo gor in pa dol,
 Zlate kropilnice v rokah držé,
 Zemljo prežejno hladé in pojé.
 Góri na stólu pa Večni sedi,
 Kapljici vsaki on srečo delí,
 Pade na polje — rodi zelenjád,
 Kane na drevje — obilen da sad,
 Kapla na njivi — da žito zlató,
 Kaplja na trtí pa — vince sladkó.
 Sreča se spuščá na sleherno stvár,
 Kadar zaliva nebeški vrtnár.

S. Gregorčič.

56. Pri potoku.

Babica je sedela poletnega dné s Tončkom, Jožkom in Nežico ob **potoku**. Otroci so si umivali nožice in gledali ribice, ki so švigale po vodi, kakor strele. Nad vodó so visele temnolistnate olševe veje. Otroci so lomili vejice, metali je v vodo in gledali za njimi, kako je voda dalje in dalje drví.

«Vejice morate metati daleč v vodo. Ako jih mečete blizu **proda**, zadržuje je vsaka koreninica. Dolgo, dolgo bi trpelo, preden bi prišle k cilju», učila jih je babica.

«Kako pa potem, babica, ko priplava vejica do jeza, ali bo mogla dalje?» vprašal je Tonček.

Jožek: «Ali ne veš, kako sem óni dan vrgel vejico ravno pred **zatvornico**; sukala in sukala se je, pa kar naglo je splavala po **rakah** na **kolesa** in preden sem pritekel ónostran **málima**, plavala je uže proti reki.»

«Kam pa potem plava?» vpraša Nežica.

«Od **málima** plava k **mostu**; od mosta čez **jez** k **pivováru**, od tam pod skalo k **strojárju**, od strojárja plava dalje do velike **reke**,» odgovori babica.

«In kam pa še potem plava?» vprašajo otroci.

«Po reki plava daleč, daleč, dokler ne pride v **morje**.»

«Kje pa je in kako je morje?»

«Oh, morje je široko, veliko. Stokrat delj je do njega, ko do mesta», odgovori babica.

«Kaj se tam zgodi z mojo vejico?» vpraša žalostno deklica.

«Zibala se bo po valovih, kateri jo bodo vrgli na breg. Na bregu bo stal mlad deček, pobral bode vejico in si mislil: Od kod si pa ti vejica priplavala? Kdo te je izpustil po vodi? Gotovo je kje daleč sedela deklica ob vodi in te je ulomila in po vodi spustila. Deček ponese vejico domóv in jo bode v zemljo usadil. Iz vejice pa prirastlo bode lepo drevesce. Ptice bodo na njem prepevale in drevesce se bode veselilo.»

Tako je učila babica svoje vnuke.

Iz «Babice.»

57. Mladini.

1.

Zrl je mladenič
Nagle valove,
Ki so v potoku
Prali bregove.

3.

Dolga do morja
Cesta jo čaka:
Bistra se v dnevi
V noči pretaka.

2.

Biserna voda
V solnci blišči se,
V strugi pokoja
Ne veseli se.

4.

Tebi mladenič!
Zlatega veka
Doba hitreje
V begu odteka.

4.

Modro mi rabi
Dneve mladosti,
V njih ne pozabi
Svojih dolžnosti.

Fr. Krek.

58. Lisica in raca.

Lisica vidi raco v ribniku in jo ogovori: „Račica, zakaj plavaš tako daleč od brega? ne vidim te dobro; hočem te nekaj povprašati, pojdi sem bliže!“

Raca pa odgovori lisici: „O lisica, ti si sama dovolj pametna in si veš svetovati; ti si previdna, moj svet ni nič vreden.“ — Zakaj je ostala raca daleč na vodi?

XV.

Zemlja in zrak.

59. Prvi majnik.

Prvi majnik je bil prav lep spomladanski dan. Za rana zbrali so se otroci v šoli. Gospod učitelj so šli ž njimi na bližnji hrib. Vsi so bili polni radosti. Pot je peljala po ravnini čez **polja** in **travnike**. Tu je bilo vse v najlepšem cvetju. Kmalu so dospeli **hribu** do **vznožja**. Po senčnatem **pobočji** bil je pot prav prijeten na **vrhunec**. Dospevši na vrhunec hriba vzkliknejo otroci: „Oj, kako krasno je tukaj!“

Gospod učitelj stopijo med nje in jim pripovedujejo: „Krog in krog vidite **ravnino** z lepim poljem in zelenimi travniki. Za njimi so **hribi** in **gore** z **gozdi** obrasteni. Med gorami so lepe rodovitne **doline**. V dolinah zbirajo se **vrelci** (studenci), bistri **potoki**, deroče **reke** in globoka **jezera**. Pod nami je naša domača **vas**. Po ravnini vidite še druga **sela**, **vasi** in **trge**. V daljavi vidite veliko množico lepih in visokih poslopij **mesta**. Bele niti, ki vežejo vasi in trge, so **ceste**.

Po cesti vidite voznike, ki prevážajo blagó. Po polji kmetovalec obdeluje zemljo. Po zemlji tekajo, skačejo, hodijo in lazijo mnogovrstne živali. Pa tudi v zemlji nam je Bog ustvaril mnogo koristnih darov. Rudarji kopljejo iz zemlje **rudo** in **premog**. Iz rud topé **kovine**. Zidárji dobé iz zemlje **kamenje** in **apno** za zidanje, opekar in lončár pa **ilovico**.“ Čemu? — Nad nami razprostira se neizmerno **nebó**. Zdaj sije **solnce**; po solnčnem zahodu pa se bode prikazala na nebu **večernica** in mnogo drugih svetlih **zvezd**. Iz vzhoda tam bode priplavala bleda **luna**. Kako lep je božji **svet**.“

Mnogo so jim še gospod učitelj pripovedali. Radi bi bili še delj časa na hribu, a veter je od juga pripodil sive oblake. Kmalu so zakrili jasno nebo.

Gospod učitelj velé: „Zdaj moramo odriniti proti domu, da nas nevihta ne ujame.“

Težko so se ločili otroci od tega kraja, a ubogali so radi. Med potjo proti domu je uže začelo grmeti in bliskati se. Vse je bilo tiho. Ptice in druge živali so se poskrile v varno zavetje. Komaj so prišli domóv, uže je nastal naliv.

Dež je curkoma lil od streh; kmalu pa se je pokazalo modro nebo. Solnce je zopet prijetno z vedrega neba sijalo. Zrak je bil čist in hladen. Vsa priroda je na novo oživela.

60. Veter.

Veter sem veter,	Z glave klobuke
Naglo letim,	Mečem po fleh,
Drevje podiram,	Hodim ter piham
Strašno bučim.	Kakor star meh.
Ceste pometam	Vrata zaprite,
Listja, prahú,	Okna in hram,
Deci narejam	Da ne pripiham
Dosti strahú.	V hišo še k vam.

61. Stržèk.

Ptiči so hoteli imeti kralja. Sklenili so, da tisti naj bode njihov kralj, ki bode zletel v največjo višavo.

Vsi ptiči se vzdignejo. Tudi stržèk je mislil, da ne sme zaostati. Ali revče je dobro vedelo, da se v letanji ne more meriti z drugimi. Zato je poskusilo z zvijačo priti do kraljeve časti. Palček smukne pod letečega orla ter se mu skrije med pérje. Orel ga še zapazil ni. Ptiči leté in leté više in više. S časom pa opeša drug za drugim. Na zadnje se še samo orel ziblje v zraku. Napósled tudi jame orel pešati. Zdaj mu stržèk izletí izpod pérja in se drzne z orlom meriti.

Glej! orel res omahuje; stržek ga premaga in hoče biti kralj. Toda ptiči zvedó njegovo goljufijo. Hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni o pravem času zmuznil in skrila v mišjo luknjo. V sramoto so mu dali ime kraljiček.

Po Erjavci.

62. Kako visoko je nebo?

Kako visoko je nebó,
 Ti kmalu hočem razložiti.
 Ko bi kot ptič se znal vzdigniti,
 In zletel k zvezdam v visočine,
 In vprašal tam nebeške sine:
 „Kako visoko je nebó?“
 Bi angel rekel ti takó:
 „Ne vem, to meni je neznano;
 Povprašaj dalje še nad mano.
 Mordà tam óna zvezdica
 Povedati kaj več ti zna!
 Ni treba ravno ti hiteti,
 Sto tisoč milj ti je leteti.“
 In ko bi prišel tijà do nje,
 Bi djala zopet, da ne vé.
 In ko bi letel dalje še,
 Od zvezde tijà do zvezdice,
 Nobeden bi ti ne povedal,
 Zamán natanjko bi pozvédal:
 Kakó visoko je nebó;
 To vé v nebesih Bog samó!

XVI.

63. **Bog.**

Z Bogom začni vsako delo,
 Da bo dober tek imelo;
 Z Bogom delo dokončaj,
 Imaš tu že sladki raj.

64. **Stvarjenje.**

Iz začetka je Bog ustvaril nebó in zemljo. Zemlja je bila pusta in temna. Pokrivale so jo globoke vode. V šestih dneh je Bog vse tako lepo ustvaril. Prvi dan je ustvaril svetlobo, drugi dan nebo, tretji dan suho zemljo in zelišča, morje in vode, četrti dan solnce, mesec in zvezde, peti dan ptice pod nebom in ribe v vodi, šesti dan živino in vse, kar lazi in hodi; poslednjič pa človeka.

Vse, kar je okoli mene in nad menoj, spomina me Boga, vseмогоčnega stvarnika nebes in zemlje. Njega bom vedno hvalil, ker nam je tako lepo stanovanje pripravil na zemlji.

65. **Bog vse vidi.**

Jakec in Ančika sta bila sama doma. Jakec reče Ančiki: „Pojdi z menój; bodeva si kaj dobrega jesti poiskala!“

Ančika: „Grem s tabój, če me pelješ v tak kraj, kjer naju nihče ne bo videl.“

Jakec: „Nu, le pojdiva v mlečnico, tam bodeva polizala polno skledo smetane.“

Ančika: „Tam bi naju videl sosed, ki na dvorišči drva cepi.“

Jakec: „Pa pojdi z menój v kuhinjo; v kuhinjski omari je poln lonec strdi, kruh si bodeva pomakala vánjo.“

Ančika: „Tam naju lahko vidi soseda, ki pri oknu sedi in prede.“

Jakec: „Pojdiva pa v klet jabolka jest; tam je taka temà, da naju nihče ne bo videl.“

Ančika: „O moj ljubi bratec! ali misliš, da naju tam nihče ne bo videl? Ali ne veš za tisto oko nad nami, katero zidovje prešine, in tudi v tèmi dobro vidi?“

Jakec: „Prav govoriš, ljuba sestra! Bog naju tudi tam vidi, kjer naju ne vidi človeško okó. Nikjer torej ne delajva hudega.“

**Bog vse vidi, Bog vse vé,
Greh se delati ne sme!**

66. Spoznavanje Boga.

Kdo je naučil ptičice peti?
Kdo jih navadil brzo leteti?
Kdo dal jelenu hitre nogé,
Da po planini kakor blisk gré?

Kdo dá vetrovom močno pihati?
Kdo reče burji silno vihrati?
Kdo tiho zimo nam pripeljá?
Kdo toplo leto zopet nam dá?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti?
 Hitrim potokom po bregih dreti?
 Kdo goni réke, vel'ke vodé,
 Kdo jih izliva v strašno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijati?
 Kdo vkaže zvezdam milo igrati?
 Kdo je olepšal jasno nebó?
 Zemljo pogrnil kdo je takó?

Kdo je nebo nad nami okrožil?
 Hišico polžku kdo je naložil?
 Kdo je naučil pajeka presti?
 Pridne bučelice strdi nanesti?

Kdo, dete mlado, te je ustvaril?
 Kdo ti telo in dušo podaril?
 Kdo ti dá kruha, kdo ti dá piti;
 Kdo ti dá zdravja se veseliti?

Vsegamogočni — blisk in grom daje,
 Da se nebó in zemlja zamaje;
 On, kateri bliske v rokah imá,
 Pa tudi zemlji dežka podá.

Vse to je ustvaril Bog ljubeznjivi,
 Kteri vam oče je dobrotljivi,
 On naše duše k sebi bo vzel,
 Ko bode truplo v grobu pepel.

Slomšek.

XVII.

Č a s.

67. Letni časi.

„Da bi bila vedno **zima!**“ reče Blažek, ko si je napravil sneženega moža.

Oče pa rekó: „Zapiši to željo v mojo listnico!“

Zima mine. **Pomlad** je tu. Blažek gré sè svojim očetom na vrt. Tam vidi najlepše pomladanske cvetice. Jako mu dopadejo.

Oče pravijo: „Lepa je pomlad, a škoda da bode zopet prešla.“

Blažek: „Da bi bila vedno pomlad!“

Oče: „Zapiši to željo v mojo listnico!“

Pomlad mine. **Poletje** nastane. Blažek gre sè svojimi stariši vročega poletnega dné v bližnjo vas k svojej teti. Tam vidi zeleno polje in travnike polne različnih cvetic. Teta jim da rudečih črešenj, sladkih hrušek in družega poletnega sadja. Domóv grede pravijo oče: „Ni li res, da ima poletje tudi svoje veselje?“

Blažek: „Da bi bilo vedno poletje!“

Oče: „Zapiši to v mojo listnico!“

Vročé poletje mine. Dnevi so krajši; jesen nastane. Oče vzemó vso družino v vinograd s sáboj.

Poletna vročina je že prešla. Zrak je milejši in nebo vedro. Trte so polne grozdja. Veje sadnih dreves se šibé od premnožega sadja. To je bilo veselje za Blažka, ki je sadje najrajši jedel.

Oče: „Lepi čas jesenski, kako kmalu bode minul! Že zima trka na vrata.“

Blažek: „O, da bi ne prišla zima; vedno naj bo **jesen!**“

Oče potegnejo listnico iz žepa in velé: „Beri, kar je tukaj zapisano!“ Blažek bere: „Da bi bila vedno zima!“

Oče: „In tu na tej strani?“

Blažek: „Da bi bila vedno pomlad!“

Oče: „In kaj na tej strani?“

Blažek: „Da bi bilo vedno poletje!“

Oče: „Poznaš li ta rokopis?“

Blažek: „Da, to sem jaz pisal!“

Oče: „Po zimi si želiš, da bi bila vedno zima, vzpomladi si želiš vedno pomlad, po letu pa leto in zdaj praviš, da bi vedno ostala jesen. Pomisli malo, kaj sledi iz tega?“

Blažek: „Vsi letni časi so lepi. Vsak ima svoje darove in veselje.“

68. Štirje letni časi.

1.

Pomladni čas, pomladni čas,
Kako mi ti dopadaš:
Potoček bistri v tek šumlja,
Rosí svetice majnika.
Pomladni čas, pomladni čas,
Kako mi ti dopadaš!

3.

Jesenski čas, jesenski čas,
Kako mi ti dopadaš:
Blišči mi gozd se pisani
In daleč pika, pok! doní.
Jesenski čas, jesenski čas,
Kako mi ti dopadaš!

2.

Poletni čas, poletni čas,
Kako mi ti dopadaš:
Rumeno klasje ziblje se
In drevje sadja polno je.
Poletni čas, poletni čas,
Kako mi ti dopadaš!

4.

O zimski čas, o zimski čas,
Kako mi ti dopadaš:
Po ledu in po snegu gré
Nam božič sim, juhe, juhe!
O zimski čas, o zimski čas,
Kako mi ti dopadaš!

A. Pernè.

69. Vošilo o novem letu.

Premili stariši!

Minulo je zopet leto, prične se novo.

*Pri tej priložnosti spominam se s hvalež-
nostjo vseh dobrot, kar sem jih preteklo leto*

od Vas užil. Presično se Vam za vse
to zahvaljujem. Bog Vam daj tudi v
novem letu zdravje, zadovoljnost in vsega,
česar potrebujete na duši in na telesu.

Ohrani Vas še mnogo let, da mi bo
moči toliko dobrot vsaj nekoliko povrniti.

Hočem Vas vsikdar ubogati in Vas s
tem razveseliti. Ohranite svojo ljubezen,
kakor do sedaj,

svojemu

hvaložnemu in pokornemu

Andreju.

V Bledu 1. januarja 1883.

70. Jutro.

Stvari se iz temè prikazujejo. Nebo se žarí. Žar oznanuje solnčni prihod. Mesec in zvezde obledevajo. Goré se zlaté. Solnce se prikaže. Jutro je. Rosa se lesketa. Bučelice in metulji veselo letajo od cveta do cveta. Ptičice prepevajo hvalo Bogú. Ljudjé vstajajo in se zahvaljujejo stvarniku za veselo novo jutro. Vse gre na delo.

Vesel in zdrav sem zbudil se,
 Zahvalim te, o Bog! za to;
 Ti vodi tudi danes me,
 Da trud in delo izdalo bo!
 Pomagaj mi, da vbogam rad,
 In tebi služim vsakikrat.

71. Večer.

Solnce zahaja. Nebo se žarí. Lahke meglice se vzdigujejo v dolini. Hladen veter pihljá. Ptičice omolknejo. Popotnik hiti. Kmet zapušča polje. Pastir žene čredo domóv. Mati pripravljajo večerjo. Večerni zvon se glasi z zvonika. Ljudjé molijo večerno molitev. Večernica in druge zvezde se prikažejo. Vse se podá k počitku.

Zahvalim te za dobro vse,
 Kar danes si, o Bog mi dal;
 Odpusti, če sem žalil te,
 Pregrešek vsak mi zlo je žal.
 Varuj necój me tudi še,
 In blagoslovi moje vse!

XVIII.

72. Domovina.

Kraj, kjer stoji hiša očetova, je naš rojstveni kraj. Tu nam je tekla zibelka. Tu smo trgali prve rožice in lovili prve metulje. Vsak griček, vsaka dolinica, stezica in vodica nam je dobro znana. Nikjer ni tako lepo, kakor v rojstvenem kraju. Še ptičica pozna svoje gnezdo, kako bi človek ne ljubil svojega rojstvenega kraja? Ptice, ki nas jeseni zapusté, pridejo zopet vzpomladi nazaj. Tudi človeka vleče domoljubje iz tujine v domač kraj.

Dežela, v kateri je naš rojstveni kraj, je naša materina dežela ali domovina.

Naša širja domovina je mogočna **Avstrija**; tu živi mnogo različnih narodov.

Kateri je tvoj rojstveni kraj?

Katera je tvoja domovina?

73. Otrokovo domoljubje.

1.

O moj preljubi, dragi dom,
Za té srcé gori,
Jaz tebe zvesto ljubil bom
Vse svoje žive dni.

2.

Vse posvetim ti, kar imam;
Roke, glavó, srcé;
Otrok sem še in kar ti dam,
Darilce malo je.

3.

Gotovo več bi dal ti rad,
 Premajhen pa sem zdaj
 In še preslab in še premlad,
 Da bi veljal ti kaj.

Fr. Končan.

74. Cesarjevič Rudolf.

Mlad gospod v lovskeji obleki zagleda v gozdu staro ženico z dvema kozama.

Lovec: «Bog vas sprimi, mamica! kako se vam godi?»

Ženica: «Tako mlad gospod in vendar ste z menój tako prijazni. Težko se preživim, a hvala Bogu, da sem zdrava. Te kozi me redita.»

Lovec: «Lepi sta! rad bi kupil eno.»

Ženica: «Ne morem nobene prodati.»

Lovec: «Ako pa dobro plačam?»

Ženica: «Tudi za dobro plačilo bi mogla le starejšo kozo dati.»

Lovec: «Jaz bi pa ravno mlajšo rad imel.»

Ženica: «To ne gre. Vsak dan mi daje po sedem maseljcev mleka. Starejša je tudi dobra; za štiri goldinarje vam jo dam.»

Lovec: «Rajši vam dam šest goldinarjev in vzamem mlajšo.»

Ženica: «Veliko denarja je to! Gospod, gotovo niste mesar, vem da se jej bo pri vas dobro godilo; pa jo vzemite!»

Lovec: «Tu imate deseták, torej dobim štiri goldinarje nazaj.»

Ženica: «Gospod, kje premorem toliko denarja!»

Lovec: «To je neprijetno. Veste kaj? Obdržite vseh deset goldinarjev. Črez teden pridem po kozo in te štiri goldinarje vam pustim za krmo.»

To rekši odide mladi lovec. Ženici ta kupčija ne da mirú. Deseták jo na vesti peče; zato misli kupčijo razdreti. Vsak dan žene kozi na tisto mesto, — lovca pa le ni, akoravno je že osem dni preteklo. Deveti dan pa pride vaški župan in jej reče: «Cesarska visokost, cesarjevič Rudolf mi velí poročati, da vam ni treba skrbí imeti za deseták, in kozo si tudi obdržite.» Zdaj še le spozna ženica lovca; od veselja se joče in pravi: «Kaj, princ, pa tako priprost in prijazen; tega ne bi verjela!»

75. Kadar pridejo vojáki.

Bóben bóbná: bàm, brbàm!

Zdaj vojáki grémo k vám!

Kònj po césti peketá,

Vóz ropôče in drdrá.

Trómba pôje: tarará!

„Mésto vaše smo izbráli,

Da bi tukaj nočeváli:

Mí pešáki

S telečáki;

Konjeníki

In topníki;

Vozatáji

In stražáji;

Zemljerôvi,
 Konjekôvi;
 Strélci mládi
 Golobrádi;
 Vsi piskáči,
 Ropotáči!^a
 Spredaj sílni částniki,
 Vójevode, vlástniki
 Kónje gládke jáhajo
 Z gólo sábljo máhajo.
 Sáblja v sólnci se leskáče,
 Kónjič prha in rezgáče.
 Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Dóbrih pôstelj dájte nám.
 Trómbo pôje: tararà!
 Vína, kruha in mesá,
 Séna, sláme in zobí
 Tréba nam se tudi zdí!
 Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Jutri pójdem kam drugàm!
 Cesar plača tu in tàm.

M—1. («Vrtec».)

76. Cesarska pesem.

Bog ohrani, Bog obvari
 Nam cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari
 S svete vere pomočjo!
 Branimo mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike:
 S Habsburškim bo tronom vedno
 Sreča trdna Avstrije!

Za dolžnost in za pravico
Vsak pošteno, zvesto stoj;
Če bo treba, pa desnico
S srčnim upom dvigni v boj!
Naša vojska iz viharja
Prišla še brez slave ni: —
Vse za dom in za cesarja,
Za cesarja blago, kri.

In s cesarjem zaročnica
Ene misli in krvi,
Vlada milo cesarica
Polna dušne zlahtnosti.
Kar se more v srečo šteti,
Večni Bog naj podeli:
Franc Jožefu, Lizabeti,
Celi hiši Habsburški!

Slovnica.

1. vaja.

Mizár je rokodelec. Deklica je pridna. Dete prosi. — Kòs je ptič. Lisica je rujava. Tele muka. — Nož je orodje. Sekira je ostra. Solnce sije. — Kdo te je ustvaril? Ubogaj stariše!

Kar mislimo, lahko povemo. **Misel z govorom razodeta je stavek** (stav). Stavek tudi zapišemo. Konec stavka stavimo piko (.), vprašáj (?), klicáj (!). V daljših stavkih se stavi tudi vejica (,), podpičje (;), dvopičje (:).

Pika, vprašáj, klicáj, vejica, podpičje in dvopičje ločijo stavke; imenujemo jih ločila.

1. naloga. Prepišite vse stavke 1. vaje!

2. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) 8 stavkov, kateri imajo na konci piko!

3. naloga. Prepišite iz 15. berila 8 stavkov, kateri imajo na konci vprašáj!

4. naloga. Prepišite iz 67. berila 6 stavkov, kateri imajo na konci klicáj!

5. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) 6 kratkih stavkov!

6. naloga. Prepišite iz 1. berila 4 daljše stavke!

Kdaj se stavi pika, vprašáj, klicáj?

2. vaja.

Slušaj! Učitelj govore. Otroci so mirni. Milica zna lepo plesti.
Koliko prstov je na roki. Bog je ustvaril nebo in zemljo.

V stavku je ena, dve, tri, štiri ali več besed.

7. naloga **a**. Prepišite iz 6. berila (Vonj) prvih 8 stavkov in na konci vsacega stavka naznanite s številko, koliko besed ima!
[Roža diši. (2)]

7. naloga **b**. Razredite sedeče črke v besede: Karbognaredí, vsepravstori. Kdorsevmladostiizučf, tasezastarostoskrbí. Ranaurazlataura. Zbogomzačnivsakodelo, dabodobertekimelo. Kardaneslahkostoriš, neodlašajnajutri! (Kar Bog naredí,)

3. vaja.

Kar dānes lahko storíš, ne odlašaj na jutri!

Kar dā-nes lah-ko sto-riš, ne od-la-šaj na jut-ri!

Kadar kako besedo izgovorimo, zinemo po enkrat, dvakrat, trikrat ali večkrat. **Deli besed so zlogi.** Besede so enozložne, dvozložne ali mnogozložne.

4. vaja.

K·a·r d·a|n·e·s l·a·h|k·o s·t·o|r·i·š, n·e
o·d|l·a|š·a·j n·a j·u·t|r·i!

Deli zlogov so glasniki. Kadar govorimo, slišimo glasnike. Črke so znamenja glasnikov.

Glasniki so ti: **a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž.** (abeceda.)

8. naloga. Naznanite s številko, koliko črk ima vsaka teh besed: mlad, še, vi, da, nas, vrt, prt, rež, čast, kost, zvon, glas, čvrst, dlan, vrba, verižica.

5. vaja.

Kdor stariše ljubi in rad jih imá, uže tukaj na svetu Bog srečo mu dá.

Glasniki: **a, e, i, o, u** so samoglasniki.

Vsi drugi glasniki so soglasniki.

9. naloga. Zapišite iz abecede vse soglasnike!

10. naloga. Prepišite prvi odstavek 1. berila in podčrtajte v vsakej besedi samoglasnike!

11. naloga. Postavite v sledeče besede primérne samoglasnike: n—ž, m—ž, m—š, g—d, k—nj, p—s, v—l, pl—g, hr—b, dl—n, pr—g, pr—h, tr—, m—st, k—st, š—st, č—st, p—st, zr—k, kr—ž.

12. naloga. Postavite v sledeče besede primérne soglasnike: Mla—o jag—e, le—o be—o, gre —a ma—erjo ve—e—o; ska—e s par—elj—i dro—i i— —o tra—i —e vr—í.

13. naloga. Kako se nasledne besede pravilno pišejo: stov, kov, vovk, zvató, tvà, gvava, govof, svama, svana, vov, bev, boven, mvad, svab, Boh, roh, breh, drah, hora, bof, droftina, čepa, čita, čidati, čij, s'čira.

6. vaja.

Kôs, rôd, pèta, zêmlja, gôra, ôkno, zôra, ôče, — list, hčí, zrák, vóz, sólnce, sréča, vihár, pešák, tesár, nazáj, srcé, — kmèt, brát, nič, tròp, deklè, obráz.

Samoglasniki se dolgo ali kratko izgovarjajo. Na dolge samoglasnike devamo v pisavi strešico (^), ostrívec (') — na kratke pa kratívec (˘).

14. naloga. Prepišite iz 75. berila 15 besed, katere imajo ostrívec!

15. naloga. Prepišite iz 75. berila 5 besed s kratívcem in 5 besed s strešico!

7. vaja.

Vi|jo|li|ca le|po di|ši. Ov|ca nam da|je vol|no. Hruš|ka je slad|ka. Ko|nja pe|lje|ta voz s po|lja. V me|stu je mno|go go|stil|nic.

V vsakem zlogu je en samoglasnik. Kolikor ima beseda samoglasnikov, toliko ima zlogov. Večzložne besede se v pisanji takó delé, kakor v govoru. Enozložne besede se ne delé.*) (lj, nj, st.)

16. naloga. Prepišite iz 2 berila prve 4 stavke, podčrtajte samoglasnike in delite besede v zloge! (Ho|di v)

17. naloga. Delite sledeče besede v zloge: jama, ulice, učiti, umeti, umemo, komár, žito, plevica, otava, senica. (ja-ma.)

18. naloga. Delite v zloge: solza, služba, izba, skorjanec, travnik, angel, ribnik, ravnina, lončár, zvezda. (sol-za, . . .)

19. naloga. Delite v zloge: olje, mravlja, zelje, kamenje, korenják, ranjen, ženjica, testó, pustiti, rasti, bister.

20. naloga. Prepišite iz 3. berila 20 enozložnih besed!

21. naloga. Prepišite iz 3. berila 15 dvozložnih besed in delite je v zloge!

22. naloga. Prepišite iz 3. berila 10 trizložnih besed in delite je v zloge!

23. naloga. V 3. berilu so 4 čveterozložne besede; izpišite in delite je v zloge!

24. naloga. V 18. berilu je 6 besed, v katerih se nahaja nj in 3 besede, v katerih se nahaja lj; katere so?

8. vaja.

Smrt, vrt, brv, trd, trg, trta, srce, mrtev, vrba, vrtati, trgati, povrtnina.

*) Zarad izpeljave in sèstave besed tu ni moči natančnejšega pravila navesti.

Kadar sledi soglasniku r drug soglasnik, takrat ima r veljavo samoglasnikovo; torej ima tak r svoj zlog, n. pr. tr-ta.

25. naloga. Delite večzložne besede 8. vaje v zloge!

26. naloga. Poiščite iz 24. berila vse besede, v katerih stoji za r^{om} soglasnik!

27. naloga. V 7. berilu ima r v petih besedah veljavo samoglasnikovo; prepišite in delite je v zloge!

9. vaja.

Deček, deklica, dete, — vol, krava, tele, — hrast, lipa, zelje, — stol, miza, okno.

Beseda, ki pomenja osebo ali reč, je samostalnik.

28. naloga. Izpišite iz 1. berila vse besede, ki pomenijo osebo!

29. naloga. Izpišite iz 9. berila 12 samostalnikov, ki pomenijo reč!

30. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte samostalnike.

31. naloga. Kateri so deli hiše? (18. ber.)

32. naloga. Naštejte šolske priprave! (po velikosti.)

33. naloga. Naštejte dele glave! (sprednje — zadnje.)

34. naloga. Naštejte jedi in pijače! (10. ber. mesne — rastlinske.)

35. naloga. Kateri rokodelci delajo za našo obleko, kateri za naše stanovanje, kateri za našo hrano? (33. ber.)

36. naloga. Katera orodja služijo krojāču (mizārju, kovāču, črevljārju)?

37. naloga. Kateri rokodelci potrebujejo pri svojem delu vode?

38. naloga. Imenujte več čveteronožnih poljskih in gozdnih živali! (49. ber.)

39. naloga. Naštejte čveteronožne domače živali po velikosti (z največjo počenši)!

40. naloga. Naštejte sadna drevesa!

41. naloga. Kaj raste na obdelanem polji? (42. ber.)

42. naloga. Katera zelenjád raste na vrtu? (38. ber.)

43. naloga. Katera so gozdna drevesa? (49. ber.)

10. vaja.

Matija, Ana, Triglav, Krim, Ljubljana, Tržič, Šiška, Sava, Soča, Kranjsko, Štajersko.

Imena oséb, gorâ, mest, trgov, vasí, vodâ, dežél so lastna imena. Pišemo je vselej z véliko začetno črko.

Véliko začetno črko pišemo tudi za piko, klicájem in vprašajem.

44. naloga a. Napišite iz 15. berila vsa krstna imena!

44. naloga b. Napišite 8 moških in 8 ženskih krstnih imen!

45. naloga. Napišite 10 priimkov svojih součencev!

46. naloga. Napišite imena sosednih vasí (potokov, hribov)!

47. naloga. Odgovorite tem vprašanjem: Katera sta bila prva človeka? Kje se je Jezus rodil? Kje je Janez Jezusa krstil? Na katerej gori je bil Jezus križan? Katera je naša domača dežela? Kako se imenuje naš cesar in kako cesarica? Kateri so deli svetá?

48. naloga. Stavite v sledečih stavkih primérna ločila in, kjer je treba, véliko začetno črko: Spodobno se obnašaj — govori resnico — mar li lažniku verjamemo — nikdo ga ne spoštuje — sveta peter in pavel sta bila aposteljna jesusova — papež stánuje v rimu — ljubi boga čez vse —

11. vaja.

(Tisti) otròk, krojáč, ptič, topol, kamen, stol; — (tista) sestra, dekla, ovca, jelka, zemlja, hiša, miza, čast; — (tisto) dete, jaguje, prosó, železo, okno, okó, kladivo, zdravje, veselje.

Pri samostalnikih razločujemo trojen **spol: moški, ženski in srednji**. Moškega spola je samostalnik, če se mu prilega beseda **tisti**, ženskega, če se mu prilega beseda **tista**, srednjega, če se mu prilega beseda **tisto**.

49. naloga. Prepišite iz 10. berila 12 samostalnikov moškega spola!

50. naloga. Prepišite iz 10. berila 12 samostalnikov ženskega spola!

51. naloga. Prepišite iz 10. berila 12 samostalnikov srednjega spola!

52. naloga. Napišite moške in potem ženske osebe v družini! (23. ber. Moške osebe v družini so:)

53. naloga. Napišite ljudi po človeški dobi moške in potem ženske! (Moškega spola so: starček,)

54. naloga. Napišite imena reči, katere vidite na in v cerkvi po spolu! (Moškega spola so: zvonik,)

55. naloga. Napišite domače živali in razvrstite je po spolu!

56. naloga. Napišite 8 reči, ki se kopljejo iz zemlje in pri vsakej besedi naznanite s črkami (m., ž., sr.), katerega spola je!

57. naloga. Napačno se reče: let, vin, mlek, dlet, šil, oken, kolén, platen, kosil, želéz, rešét, žit, masl, stegen, čel, stojál, apen, gnezd, jezer, kopit, períl, plačil, mesú, kolú, perú, blagú, dřevú, nebú, senú, telú. Prepišite te samostalnike srednjega spola pravilno! (Leto,)

12. vaja.

Kovač je rokodelec. Vijolica je cvetica. Dleto je orodje.

Kovača sta rokodelca. Vijolici sta cvetici. Dleti sta orodji.

Kovači so rokodelci. Vijolice so cvetice. Dleta so orodja.

Če govorimo o enej osebi ali reči, stoji samostalnik v jednini.

Če govorimo o dveh osebah ali rečéh, stoji samostalnik v dvojini.

Če govorimo o mnogih osebah ali rečéh, stoji samostalnik v množini.

Samostalnik ima tri števila; ta so: jednina, dvojina, množina.

število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	končnica soglasnik	—a (ali soglasnik)	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e (i)	—a

58. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: zdravnik, učitelj, prst, stol, konj! (Jednina:....)

59. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: učenka, perica, družina, žival, klop!

60. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: srcé, pisalo, jabolko, gnezdo, koló!

61. naloga. Izpišite iz 6. berila (Sluh) 2 moška, 2 ženska in 2 srednja samostalnika in stavite jih v dvojino in množino!

62. naloga. Izpišite iz 33. berila vse samostalnike, kateri stojé v množini!

63. naloga. Stavite iz 35. berila (7.) vse samostalnike v dvojino in potem v množino!

64. naloga. Napačno se reče v dvojini: dve ribe, dve muhe, mize, gobe, knjige, podobe, glave, roke, noge, srajce, suknje, kope, izbe, sklede, ure. Napišite te samostalnike pravilno v dvojini! (Dvojina: ribi,)

65. naloga. Napišite samostalnice iz 64. naloge v jednini in potem v množini!

66. naloga. Napačno se reče v dvojini: dva okna, peresa, kolena, jagnjeta, jabolka, leta, lica, kopita, drevesa. Napišite te samostalnice pravilno v dvojini! (Dvojina: okni,)

67. naloga. Napišite samostalnice iz 66. naloge v jednini in potem v množini!

68. naloga. Ljudstvo govori: trije debli, imeni, jajci, kolesi, srci, ogledali, zrni, nakli. Napišite te samostalnice pravilno v množini!

13. vaja.

Kakšen je konj? Konj je rujav. Zvon je glasán. Grozd je sladák. Kamen je trd. Zvonik je visok. Travník je širok. Krajcar je okrogel.

Beseda, ki pové, kakšna je oseba ali reč, je pridevnik.

69. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek in podčrtajte pridevnike!

70. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) vse pridevnike (16)!

71. naloga. Prepišite iz 35. berila (1.) vse pridevnike!

14. vaja.

Vrt je dolg. Njiva je dolga. Polje je dolgo. (dolg, dolga, dolgo.)

Pridevnik se vjema sè samostalnikom v **spolu**.

72. naloga. Kako se ti stavki pravilno glasé: Zid je bel. Peča je bel. Jajce je bel. Vol je velik. Peč je velik. Poslopje je velik. Stebèr je okrogel. Buča je okrogel. Okó je okrogel. Učenec je priden. Sestra je pridn. Dete je pridn.

73. naloga. Prepišite iz 6. berila (Okus) vse pridevnike! (grenák, grenka, grenko;)

74. naloga. Domače živali: — je lep. — je laskava. — je zvest. — je živahno. — je krotka. — je močán. — je koristna. — je sladkosnedna. — je buden.

75. naloga. Povejte od teh reči, kakšne so po barvi: Jajce (je belo). Kavka, črešnja, cekin, medved, potočnica, osel.

76. naloga. Vol je velik. Miš je —. Gora je visoka. Grič je —. Travnik je širok. Cesta je —. Vrv je dolga. Nit je —. Oreh je trd. Jabolko je —. Veter je mrzel. Izba je —. Ravnilo je oglati. Kozarec je —. Smreka je ravna. Veja je —. Lopata je tōpa. Dleto je —.

77. naloga. Med ljudstvom se sliši: Vin je rudeč. Žit je rumen. Polje je zelén. Mlek je bel. Platen je močen. Rešet je lesen. Čel je visok. Kako se to glasi pravilno?

15. vaja.

Jednina. Vrt je dolg. — Njiva je dolga. — Ravnilo je dolgo.

Dvojina. Vrta sta dolga. — Njivi sta dolgi. — Ravnili sta dolgi.

Množina. Vrta so dolgi. — Njive so dolge. — Ravnila so dolga.

Pridevnik se vjema sè samostalnikom v številu.

število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	— —	—a	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e	—a

78. naloga. Postavite stavke 13. vaje v dvojino in potem v množino!

79. naloga. Postavite stavke iz 72. naloge v dvojino in potem v množino!

80. naloga. Postavite stavke iz 74. naloge v dvojino in potem v množino!

81. naloga. Postavite stavke, ki ste jih dobili v 75. nalogi, v dvojino in množino!

82. naloga. Storite to tudi sè stavki v 76. nalogi!

16. vaja.

V šoli se učim: pisati, računati, risati, brati, misliti, ubogati, peti, telovaditi.

Te besede nam povedó, kaj delamo. **Beseda, ki pové, kaj kdo dela, je glagol.**

83. naloga. Kaj more delati vrtnár? (38. ber. Vrtnár more saditi,)

84. naloga. Kaj moremo sè svojimi čuti delati?

85. naloga. Kaj ne sme otrok v šoli delati?

86. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte glagole!

87. naloga. Prepišite 35. berilo (7.) in podčrtajte glagole!

88. naloga. Zapišite, kaj se uči učenec, kaj deklica, kaj konj! (Učenec se uči pisati,)

17. vaja.

Nekega dné so bili oče, mati in Janko pred hišo. Oče rekó Jankotu: Danes vas hočem peljati k novemu málinu. **Jaz** pokličem Jožeta; **ti** poiščeš Toneta; **on** naj pa pokliče še Milico; tudi **ona** naj gre z nami. **Midva** z materjo se še oblečeva, **vidva** z Tonetom vzameta klobuka, **onadva** naj se tudi pripravita. **Mi** trije smo sicer uže videli málin, ali **oni** trije še niso bili tam; **vi** vsi morate videti, kako se žito melje.

Glagol mnogokrat vežemo z besedami:

oseba	jednina	dvojina	množina
1.	jaz	midva (medve)	mi (me)
2.	ti	vidva (vedve)	vi (ve)
3.	on (ona, ono)	onadva (onedve)	oní (oné, oná)

Te besede stojé namesto osebnih imen, so **osebni zaimki**.

89. naloga. Prepišite 17. vajo in podčrtajte osebne zaimke!

18. vaja.*)

Jaz **sem** mlad. Ti **si** velik. On **je** močan. — Midva **sva** bolna. (Medve **sva** bolni.) Vidva **sta** zdrava. (Vedve **sta** zdravi.) Onadva **sta** majhna. (Onedve **sta** majhni.) — Mi **smo** učenci. Vi **ste** mladenči. Oni **so** otroci. — Otroci morajo ubogljivi **biti**.
Biti (sem) je tudi glagol.

90. naloga. Izpišite v 18. vaji iz vsacega stavka glagol biti!

19. vaja.

Varčen sem (jaz).	Varčna sva (midva).	Varčni smo (mi).
Varčen si (ti).	Varčna sta (vidva).	Varčni ste (vi).
Varčen je (on).	Varčna sta (onadva).	Varčni so (oni).

Bil sem (jaz) varčen.	Bila sva (midva) varčna.	Bili smo (mi) varčni.
Bil si (ti) varčen.	Bila sta (vidva) varčna.	Bili ste (vi) varčni.
Bil je (on) varčen.	Bila sta (onadva) varčna.	Bili so (oni) varčni.

Varčen bodem (jaz).	Varčna bodeva (midva).	Varčni bodemo (mi).
Varčen bodeš (ti).	Varčna bodeta (vidva).	Varčni bodete (vi).
Varčen bode (on).	Varčna bodeta (onadva).	Varčni bodo (oni).

Kadar povemo, kaj je zdaj ali kaj se zdaj godi, stavimo glagol v pretekli čas.

Kadar povemo, kaj je uže bilo ali kaj se je godilo, stavimo glagol v pretekli čas.

Kadar povemo, kaj še le bode ali kaj se bode še le godilo, stavimo glagol v prihodnji čas.

*) Za ženski in srednji spol **sva** (po Miklosich-Šumanu).

Spregatev glagola biti.

oseba	jednina	dvojina	množina
zdanji čas.			
1.	sem	sva	smo
2.	si	sta	ste
3.	je	sta	so
pretekli čas.			
1.	bil (a, o) sem	bila (i) sva	bili (e, a) smo
2.	bil (a, o) si	bila (i) sta	bili (e, a) ste
3.	bil (a, o) je	bila (i) sta	bili (e, a) so
prihodnji čas.			
1.	bodem	bodeva	bodemo
2.	bodeš	bodeta	bodete
3.	bode	bodeta	bodo

91. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Jaz sem pekár. Ti si zidár, on je mizár! (Zdanji čas: Jaz sem pekár,...)

92. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Midva sva zdrava. Vidva sta bolna. Onadva sta močna!

93. naloga. Napišite v vseh treh časih: Medve sva gospodinji. Vedve sta kuharici. Onedve sta šivilji!

94. naloga. Napišite v vseh treh časih: Mi smo redni. Vi ste ubogljivi. Oni so pazljivi.

95. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v preteklem času!

96. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v prihodnjem času!

97. naloga. Napišite iz 6. berila (Okus) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

98. naloga. Napišite iz 6. berila (Tip) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

20. vaja.

Spregatev glagola risati.

oseba	jednina	dvojina	množina
zdanji čas.			
1.	risam	risava	risamo
2.	risaš	risata	risate
3.	risa	risata	risajo
pretekli čas.			
1.	risal (la, lo) sem	risala (li) sva	risali (le, la) smo
2.	risal (la, lo) si	risala (li) sta	risali (le, la) ste
3.	risal (la, lo) je	risala (li) sta	risali (le, la) so
prihodnji čas.			
1.	risal (la, lo) bodem	risala (li) bodeva	risali (le, la) bodemo
2.	risal (la, lo) bodeš	risala (li) bodeta	risali (le, la) bodete
3.	risal (la, lo) bode	risala (li) bodeta	risali (le, la) bodo

Pretekli in prihodnji čas se izobrazuje s pomočjo glagola biti; biti je tu **pomožni glagol**.

99. naloga. Spregajte glagol računiti v zdanjem času po vseh osebah jednine, dvojine in množine! (Računim, . . .)

100. naloga. Spregajte glagol računiti ravno tako v preteklem času! (Računil sem,)

101. naloga. Spregajte ga v prih. času! (Računil bodem.)

102. naloga. Napišite o 10 rokodelcih, kaj vsak dela! (Má-linar melje, . . .)

103. naloga. Napišite o naslednjih stanovih, kaj delajo zdaj: duhovnik, učitelj, kmet, pisár, zdravník, trgovec, voják, mornár, vozník, pastir.

104. naloga. Napišite stavke iz 103. naloge v dvojini!

105. naloga. Napišite stavke iz 103. naloge v množini!

106. naloga. Napišite o stanovih v 103. nalogi imenovanih, kaj so delali!

107. naloga. Napišite stavke iz 106. naloge v dvojini!

108. naloga. Napišite te stavke v množini!

109. naloga. Napišite o stanovih v 103. nalogi imenovanih, kaj bodo delali!

110. naloga. Napišite stavke iz 109. naloge v dvojini!

111. naloga. Napišite te stavke v množini!

112. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Sestra prede. Dekla pometa. Riba plava. Ptica poje. (Dvojina: . .)

113. naloga. Napišite stavke iz 112. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Sestra je predla. . .)

114. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času! (Jednina: Sestra bude predla. . .)

115. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Žrebé skače. Koló se vrtí. Drevó cveté. Oblačilo greje. (Dvojina: . .)

116. naloga. Napišite stavke iz 115. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Žrebé je skakalo. . .)

117. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času! (Jednina: Žrebé bude skakalo . . .)

118. naloga. Stavite 35. berilo (7.) v dvojino in množino!

119. naloga. Stavite 35. berilo (7.) v jednino preteklega časa!

120. naloga. Stavite 35. berilo (7.) v dvojino preteklega časa!

121. naloga. Stavite 35. berilo (7.) v množino preteklega časa!

122. naloga. Stavite te stavke v jednino prihodnjega časa!

123. naloga. Stavite te stavke v dvojino prihodnjega časa!

124. naloga. Stavite te stavke v množino prihodnjega časa!

125. naloga. Stavite iz 6. berila (Sluh) prvih 6 stavkov v dvojino in množino!

126. naloga. Stavite iz 6. berila (Sluh) prve 4 stavke v jednino, dvojino in množino preteklega časa! (Jednina: Mati so govorili . . .)

127. naloga. Stavite te stavke isto takó v prihodnji čas! (Jednina: Mati bodo govorili . . .)

128. naloga. Stavite iz 56. berila prvi odstavek v zdanji čas!

129. naloga. Berite 39. berilo takó, kakor bi se uže bilo zgodilo! (ustno.)

130. naloga. Berite 39. berilo takó, da vi o bučelici pripovedujete! (ustno: Bučelica stanuje . . .)

131. naloga. Berite 51. berilo takó, kakor bi vi o medvedu pripovedovali! (ustno.)

132. naloga. Berite 51. berilo takó, kakor bi vam medved iz prejšnih časov pripovedoval! (ustno.)

133. naloga. Berite 31. berilo takó, da Tine o sebi to pripoveduje! (ustno.)

134. naloga. Berite 31. berilo takó, kakor bi deček zdaj našel gnezdo! (ustno.)

135. naloga. Berite (spišite) 19. berilo takó, kakor bi se bilo dejanje pred letom zgodilo!

136. naloga. Berite 29. berilo takó, kakor bi se bilo dejanje vlani zgodilo! (ustno.)

137. naloga. Spišite iz 26. berila predzadnji odstavek v zdanjem času!

138. naloga. Spišite 70. berilo takó, da je jutro uže preteklo!

139. naloga. Spišite 70. berilo takó, da jutro še le pride!

140. naloga. Spišite 71. berilo takó, da je večer uže preteklo!

141. naloga. Spišite 71. berilo takó, da večer še le pride!

142. naloga. Kako se nasledni stavki pravilno izgovarjajo in pišejo: Kos je pev. Učenec je risov. Mizár je žagov. Konj je piv. Krojác je šivov, Kmet je orav. Pes je lajov. Krt je riv. Drvár je sekov. Ribič je loviv. Vrtnár je sadiv.

143. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih poveste, kaj se je vzpomladi godilo! (Sneg je kopnel. . . .)

144. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih poveste, kaj se bo po zimi godilo! (Dan se bode krajšal. . . .)

145. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih poveste, kaj se zdaj (po letu) godi! (Solnce pripeka. . . .)

146. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 143. naloge, ako je zdaj pomlad?

147. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 144. naloge, ako je zima uže minula?

148. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 145. naloge, ako poletje še le pride?

21. vaja.

Šola je poslopje. Učitelj vprašajo. Mi odgovarjamo. Knjige so snažne. Gorica je mesto. Konja bodeta vozila. Hruška je sladka. Drevó je zelenelo.

O katerih osebah ali rečeh v teh stavkih govorimo? **Oseba ali reč, o katerej v stavku kaj izrečemo, je subjekt** (osebek). Subjekt odgovarja na vprašanje **kdo? ali kaj?**

149. naloga. Prepišite 21. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

150. naloga. Prepišite 18. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

151. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v vsakem stavku podčrtajte subjekt: (iz 15. ber.) Kdo naredí platno? Kdo seje lan? Kdo populi lan? Kdo ga posuši? Kdo sprede predivo? Kdo belí platno?

152. naloga. (19. ber.) Odgovorite tem vprašanjem in podčrtajte v vsakem stavku subjekt: Tašica. Kdo prileti? Kdo odpré? Kdo pobira? Kaj pada (z mize)? Kdo ima rad? Kaj mine? Kdo odpré? Kdo odleti? Kdo prepeva? Kaj se vrne? Kdo se tudi vrne? Kdo je vesel? Kdo je domač? Kdo hoče povedati?

22. vaja.

Kaj je kovač? Kovač je rokodelc. **Kakšen** je kovač? Kovač je močan. **Kaj dela** kovač? Kovač kuje. — Pes je žival. On je zvest. On laje. — Drevó je rastlina. Visoko je. Cvetè. — Učenci smo. Smo ubogljivi. Pišemo.

Beseda, katera o subjektu pové, kaj je, kakšen je ali kaj dela, je predikat (dopovedek).

Subjekt se mnogokrat zamolči. Takrat ga namestimo z osebnimi zaimki.

153. naloga. Zapišite o naslednih rečéh, kaj so: šola, kruh, vino, srajca, krava, kraljiček, karp, lipa, leska, šmarnica, rež, julij — in podčrtajte v stavkih subjekt enkrat, predikat dvakrat!

154. naloga. Zvežite nasledne besede v stavke in isto takó označite subjekt in predikat: Gozd je mesto. Drevesa — hiše. Pota — ceste. Travnik — trg. Mah — tlak. Ptice — ljudjé. Orel — kralj. Hrast — cerkev. Slavec — pevec. Škorec — govornik. Ščinkovec — godec. Cvetice — poslušalke. Veverica — umetelnica. Žolna — tesár. Sova — nočni čuvaj.

155. naloga. Napišite prejšno nalogo v preteklem času!

156. naloga. Prepišite sledeče stavke in označite subjekt in predikat: Lastovica. Lastovica je majhna. Truplo je šibko. Kljun je kratek. Noge so nežne. Hrbèt je črnkast. Trebuh je bel. Glas je slab. Gnezdo je umetno. Lastovica je zvesta.

157. naloga. Popišite isto tako vrabca in stavite za predikat pridevnike: majhen, okrogel, top, močán, rujav, siv, močán, priprost, predrzen.

158. naloga. Napišite prejšno nalogo v preteklem času!

159. naloga. Povejte o teh rečéh, so li okrogle ali oglate, debele ali tanke, mehke ali trde, visoke ali nizke, velike ali majhne, široke ali ozke, dolge ali kratke:

krogla, tabla; vrv, nit; goba, kamen; gora, hrib; slon, miš; most, brv; leto, minuta!

160. naloga. Napišite stavke iz prejšne naloge v dvojini in potem v množini!

161. naloga. Prepišite iz 35. berila (2.) 10 stavkov, v katerih o subjektu poveste, kakšen je in označite subjekt in predikat!

162. naloga. Prepišite iz 35. berila (4.) 8 stavkov, v katerih je predikat pridevnik in označite subjekt in predikat!

163. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v stavkih označite subjekt in predikat: Kaj dela krojáč, málinar, pekár, mesár, lovéc, plesalec, godec, predica, kuharica, dekla?

164. naloga. Napišite stavke prejšne naloge v preteklem času!

165. naloga. Napišite stavke prejšne naloge v prihodnjem času!

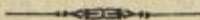
166. naloga. Prepišite iz 70. berila 8 stavkov, v katerih o subjektu poveste, kaj dela in označite subjekt in predikat!

167. naloga. Prepišite iz 71. berila 8 stavkov, v katerih je predikat glagol in označite subjekt in predikat!

168. naloga. Zapišite o vsakej reči, kaj je, kakšna je in kaj dela in označite subjekt in predikat: bučela, gos, medved, vol, hruška!

169. naloga. Napišite te stavke v dvojini!

170. naloga. Napišite te stavke še v množini!

Kazalo.

* pomeni vezano obliko.

	Stran		Stran
I.		VI.	
1. Šola	1	Družina.	
2. Šolske postave	2	23. Jutro	20
3. Pridna Rozika	3	24. Starček in smrt	22
4. *Pred šolo	3	25. *Koga ljubim	22
5. *Po šoli	3	VII.	
II.		Cerkev.	
6. Človek	4	26. Praznik sv. Rešnjega telesa ..	22
Vid	5	27. *Pesem pri obhodu	24
Sluh	6	28. *Zvonček	25
Vonj	7	VIII.	
Okus	7	Vas.	
Tip	8	29. Požár	25
7. *Telovadska	8	30. Mejnik	27
8. Odmev	9	31. Ptičje gnezdo	27
9. Želod in buča	9	32. *Kováč	28
III.		IX.	
10. Jed in pijača	10	33. Mesto	29
11. Pobožni sinek	12	34. Kaj bode iz šolarjev?	30
12. *Pred jedjó	13	X.	
13. *Po jedi	13	35. Domače živali	31
14. Mrzli studenec	13	1. Pes	31
IV.		2. Mačka	32
15. Obleka	14	3. Govedo	32
16. Ovca in bučela	17	4. Konj	33
17. Lepa suknja	17	5. Ovca	33
V.		6. Kura	34
18. Stanovanje	18	7. Živalski glasovi	34
19. Tašica	19	36. *Domače živali	34
20. *Tašici v slovó	19	37. Volk in jagnje	35
21. Red nas varuje škode	19		
22. *Angel budí	20		

XI.

38. Vrt	36
39. Bučelica	37
40. Senica	38
41. *Zajec	38

XII.

42. Polje in travnik	39
43. *Setev	40
44. Košnja	40
45. *Kosec	41
46. Pismo	41
47. Modra miška	42
48. Pastirja	43

XIII.

Gozd.

49. Kaj dobivamo iz gozda	44
50. *Lovčev raj	45
51. Medved	45
52. Srna in mladič	46
53. Škorec	47

XIV.

54. Voda	47
55. *Mavrica	49
56. Pri potoku	49
57. *Mladini	51
58. Lisica in raca	51

XV.

Zemlja in zrak.

59. Prvi majnik	52
60. *Veter	54
61. Stržek	54
62. *Kako visoko je nebo	55

XVI.

63. * Bog	56
64. Stvarjenje	56
65. Bog vse vidi	56
66. *Spoznavanje Boga	57

XVII.

Čas.

67. Letni časi	59
68. *Štirje letni časi	61
69. Vošilo o novem letu (pismo)	61
70. Jutro	63
71. Večer	63

XVIII.

72. Domovina	64
73. *Otrokovo domoljubje	64
74. Cesarjevič Rudolf	65
75. *Kadar pridejo vojaki	66
76. *Cesarska pesem	67

Slovnica	69
-----------------------	----